

Sähköinen testamentti ja testamenttirekisteri

Arviomuistio

Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2026:3

Sähköinen testamentti ja testamenttirekisteri

Arviomuistio

Mari Kaipomäki

Salla Silvola (toim.)

Oikeusministeriö Helsinki 2026

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Oikeusministeriö
CC BY-NC-ND 4.0

ISBN pdf: 978-952-400-387-2
ISSN pdf: 2490-0990

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2026

Sähköinen testamentti ja testamenttirekisteri Arviomuistio

Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2026:3		Teema	Selvityksiä ja ohjeita
Julkaisija	Oikeusministeriö		
Tekijä/t	Mari Kaipomäki		
Toimittaja/t	Salla Silvola		
Kieli	suomi	Sivumäärä	72

Tiivistelmä

Muistiossa arvioidaan mahdollisuutta ottaa käyttöön sähköinen testamentti ja perustaa testamenttirekisteri Suomessa.

Sähköisen testamentin osalta arvioidaan muun muassa testamentin laatimiseen, muotovaatimuksiin, todistamiseen ja peruuttamiseen liittyviä näkökohtia. Valittuja teemoja tarkastellaan sekä aineellisen oikeuden että teknisten vaatimusten näkökulmasta.

Muistion lähtökohtana on, että sähköisistä testamenteista muodostuisi testamenttirekisteri. Rekisteri sisältäisi sähköisen testamentin lisäksi tiedot henkilöistä, joille testamentista tulee ilmoittaa testamentin tekijän kuoleman jälkeen. Lisäksi muistiossa arvioidaan mahdollisuutta rekisteröidä tietoja paperisesta testamentista ja liittää rekisteriin testamentin kopio.

Muistio sisältää myös alustavan arvion sähköisen testamentin ja testamenttirekisterin kehittämiskustannuksista (2,6 milj. euroa) ja jatkuvaluonteisista kustannuksista (1–1,8 milj. euroa).

Asiasanat testamenttirekisteri, testamentti, testamenttioikeus, perintöoikeus, sähköinen asiointi

ISBN PDF	978-952-400-387-2	ISSN PDF	2490-0990
Asianumero	VN/30301/2025	Hankenumero	VM124:00/2025

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-387-2>

Elektroniska testamenten och ett testamentsregister Bedömningspromemoria

Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2026:3		Tema	Utredningar och anvisningar
Utgivare	Justitieministeriet		
Författare	Mari Kaipomäki		
Redigerare	Salla Silvola		
Språk	finska	Sidantal	72

Referat

I promemorian analyseras möjligheten att införa elektroniska testamenten och upprätta ett testamentsregister i Finland.

I fråga om elektroniska testamenten bedöms bland annat aspekter som gäller upprättande, bevitning och återkallelse av testamente samt formkraven på ett testamente. De utvalda temana behandlas ur två perspektiv: materiell rätt och tekniska krav.

Utgångspunkten i promemorian är att elektroniska testamenten ska bilda ett testamentsregister. Det föreslås att registret ska innehålla förutom elektroniska testamenten också uppgifter om de personer som ska underrättas om ett testamente efter testatorns död. I promemorian analyseras också möjligheten att registrera uppgifter om ett testamente i pappersform och att i registret föra in en kopia av testamentet.

Promemorian innehåller en preliminär uppskattning av utvecklingskostnaderna för elektroniska testamenten och ett testamentsregister (2,6 miljoner euro) och av de fortlöpande kostnader som dessa medför (1–1,8 miljoner euro).

Nyckelord testamentsregister, testamente, testamentsrätt, arvsrätt, elektronisk ärendehantering

ISBN PDF	978-952-400-387-2	ISSN PDF	2490-0990
Ärendenummer	VN/30301/2025	Projektnummer	VM124:00/2025

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-387-2>

Electronic Will and Register of Wills Assessment memorandum

Publications of the Ministry of Justice, Reports and guidelines 2026:3	Subject	Reports and guidelines
Publisher	Ministry of Justice, Finland	
Author(s)	Mari Kaipomäki	
Editor(s)	Salla Silvola	
Language	Finnish	Pages 72

Abstract

The memorandum assesses the possibilities to introduce an electronic will and establish a register of wills in Finland.

With regard to the electronic will, the assessment deals with aspects related to the drafting, formal requirements, attestation and revocation of a will. The selected themes are examined from the perspective of both substantive law and technical requirements.

The memorandum starts from the premise that electronic wills would form a register of wills. In addition to the actual electronic wills, the register would contain information on the persons who must be informed of a given will after the death of the testator. Furthermore, the memorandum assesses the possibilities to register information on paper wills and attach a copy of such wills to the register.

The memorandum also contains a preliminary estimate of the costs for developing the electronic will and the register of wills (EUR 2.6 million) and an estimate of the continuous maintenance costs (EUR 1–1.8 million).

Keywords register of wills, will, law of wills, inheritance law, electronic services

ISBN PDF	978-952-400-387-2	ISSN PDF	2490-0990
Reference number	VN/30301/2025	Project number	VM124:00/2025

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-387-2>

Sisältö

1	Taustaa	8
2	Nykytila	9
2.1	Lainsäädäntö	9
2.1.1	Testamentin laatiminen	9
2.1.1.1	Testamentintekokelpoisuus	9
2.1.1.2	Testamentin saaja	9
2.1.2	Testamentin muotovaatimukset	10
2.1.3	Testamentin peruuttaminen	11
2.1.4	Hätätilatestamentti	12
2.2	Käytäntö	12
2.2.1	Testamentin tekeminen	12
2.2.2	Testamentin säilyttäminen	13
2.2.3	Testamentin tiedoksianto	13
3	Kansainvälistä vertailua	15
3.1	Yleistä	15
3.2	Ruotsi	15
3.3	Norja	16
3.4	Tanska	18
3.5	Englanti ja Wales	19
3.6	Kansainvälisistä tilanteista ja EU:n perintöasetuksesta	20
4	Sähköinen testamentti	22
4.1	Yleistä	22
4.2	Sähköisen testamentin aineelliset vaatimukset	22
4.2.1	Muotovaatimukset	22
4.2.1.1	Yleistä	22
4.2.1.2	Kirjallisen muodon vaatimus	23
4.2.1.3	Allekirjoitusvaatimus	24
4.2.1.4	Todistamisen vaatimuksesta	31
4.2.2	Sähköisen testamentin peruuttaminen	34
4.3	Sähköisen testamentin tekniset vaatimukset	35
4.3.1	Rekisterinpitäjä	35
4.3.2	Sähköisen testamentin rakenteisuus	36
4.3.3	Testamentin todistaminen	37
4.3.4	Puolesta-asiointi	37
4.3.5	Useamman tekijän testamentti	38
4.3.6	Rekisteröintivaatimus	38

4.4	Lakiehdotukset	39
4.5	Yhteenvedo	40
5	Testamenttirekisteri	42
5.1	Taustaa	42
5.2	Julkisen testamenttirekisterin tarkoitus	43
5.2.1	Testamentin säilyminen ja löytyminen	43
5.2.2	Pesänselvityksen helpottaminen	43
5.2.3	Kansainvälisten tilanteiden helpottaminen	43
5.3	Rekisteröinnin vapaaehtoisuus	44
5.4	Julkisen testamenttirekisterin toteuttamistapa	46
5.4.1	Taustaa	46
5.4.2	Mahdolliset toteuttamistavat	47
5.4.2.1	Vain tietoja sisältävä testamenttirekisteri	47
5.4.2.2	Rekisteri, jossa olisi testamentin jäljennös	47
5.4.2.3	Rekisteri, jossa säilytettäisiin alkuperäistä paperista asiakirjaa	48
5.4.2.4	Rekisteri, jossa säilytettäisiin rakenteisia sähköisiä asiakirjoja	49
5.4.3	Yhteenvedo	49
5.5	Testamenttirekisterin toiminta	51
5.5.1	Rekisteröinnin oikeusvaikutukset	51
5.5.2	Testamenttien rekisteröinti	53
5.5.2.1	Rekisterinpitäjä	53
5.5.2.2	Rekisteröintihakemus	54
5.5.2.3	Rekisteröitävät tiedot	55
5.5.2.4	Rekisteröintiä koskeva päätös	56
5.5.2.5	Edustajan käyttäminen	56
5.5.2.6	Usean henkilön yhteinen testamentti	58
5.5.2.7	Rekisterinpitäjän velvollisuudet	58
5.5.3	Rekisteröidyn testamentin muuttaminen ja peruminen	59
5.5.4	Testamenttien säilytysaika	60
5.5.5	Rekisterin julkisuus	61
5.5.6	Testamentista ilmoittaminen	64
5.6	Lakiehdotukset	65
6	Taloudelliset vaikutukset	66
6.1	Yleistä	66
6.2	Sähköinen testamentti ja sen rekisteröinti	67
6.2.1	Kertakustannukset	67
6.2.2	Jatkuvat kustannukset	67
6.3	Muiden kuin sähköisten testamenttien rekisteröinti	68
6.3.1	Kertakustannukset	68
6.3.2	Jatkuvat kustannukset	68
7	Yhteenvedo ehdotuksista	69
	Lähteet	71

1 Taustaa

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa todetaan hallituskauden aikana toteutettavan hankkeita, joilla digitalisoidaan elämäntapahtumien tai yritystapahtumien ympärille kiinnittyvät julkiset ja yksityiset palvelut niin, että ne toimivat saumattomasti yhteen. Yhtenä tällaisena kokonaisuutena turvataan edesmenneen omaisen asioiden vaivaton hoito (s. 113). Lisäksi hallitusohjelman luvussa 2.5 digitaalisista palveluista ja tietojohdamisesta todetaan ihmisten oikeutta ja mahdollisuuksia omien tietojen hallintaan vahvistettavan sekä helpotettavan puolesta asiointia ja kuolleen omaisen asioiden hoitamista (s. 40).

Valtiovarainministeriö asetti 21.3.2024 edesmenneen omaisen asioiden vaivaton hoito -ohjelman (ns. EOAVH-ohjelma) ja sen ohjausryhmän toimikaudelle 5.4.2024 - 31.12.2027. Valtiovarainministeriö asetti 4.4.2024 työryhmän (VN/7901/2024) valmistelemaan ehdotukset ohjelman tavoitteiden edellyttämiksi lainsäädäntömuutoksiksi. Työryhmän yhtenä tehtävänä oli tehdä arvio myös testamenttirekisterin ja sähköisen testamentin käyttöönotosta. Vuonna 2024 valmistuneessa väliarviossa ja lokakuussa 2025 valtiovarainministeriölle luovuttamassaan mietinnössä työryhmä katsoi, että sähköinen testamentti on ajankohtainen jo lähivuosina, ja että sähköisen testamentin käyttöönottoa koskevaa selvitystyötä tulisi jatkaa ohjelman puitteissa syksyllä 2025. EOAVH-ohjelman ohjausryhmä linjasi syksyllä 2025, että sähköisiä testamentteja ja testamenttirekisteriä koskevaa selvitystyötä jatketaan tekemällä asiasta oikeusministeriössä arviomuistio.¹

Osana Edesmenneen omaisen asioiden vaivaton hoito -ohjelmaa on myös teetetty selvitys markkinatoimijoiden näkemyksistä testamenttirekisteristä. Selvityksen toteutti Solita Oy alkuvuodesta 2025.

1 Arviomuistio on valmisteltu yhteistyössä DVV:n kanssa; erityiskiitos kommentaiteista ja arvioista Seppo Ränninrannalle, Timo Impiölle ja Jari Manniselle. Kiitos myös DVV:n Hannu Mäkelälle, Maanmittauslaitoksen Kari Niemelle, Etelä-Savon kärjäoikeuden Marja Virtaselle, Helsingin kärjäoikeuden Petri Voimalle ja valtiovarainministeriön Nico Kärjäojalle. Lainsäädäntöneuvos Salla Silvola oikeusministeriöstä on laatinut muistion taloudellisia vaikutuksia koskevan luvun Digi- ja väestötietovirastolta saatujen arvioiden pohjalta ja viimeistellyt muistion julkaisua varten.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö

2.1.1 Testamentin laatiminen

2.1.1.1 Testamentintekokelpoisuus

Testamentti on oikeudellinen asiakirja, jonka tekemällä henkilö voi tietyn rajoituksen määrätä, että hänen jäämistöään jaettaessa poiketaan laissa säädetystä perimysjärjestyksestä. Perintökaaren (40/1965, myöh. PK) 9 luvun 1 §:n mukaan 18 vuotta täyttänyt voi tehdä testamentin omaisuudestaan. Lisäksi 15 vuotta täyttänyt voi tehdä testamentin omaisuudesta, jota hänellä on valta itsenäisesti vallita, kuten omista työansioistaan. Edunvalvojan määrääminen ei vaikuta testamentintekokelpoisuuteen, eikä edunvalvoja voi tehdä testamenttia päämiehensä puolesta.

Testamentin tekijällä tulee olla riittävä kelpoisuus testamenttitahdon muodostamiseen. Testamentintekokelpoisuutta ei ole mahdollista poistaa julistamalla henkilö vajaavaltaiseksi, vaan kelpoisuutta arvioidaan yksittäistapauksissa kaiken mahdollisen näytön perusteella. Tuomioistuin voi ottaa kantaa testamentintekokelpoisuuteen vasta perittävän kuoleman jälkeen testamentin moitekanteen yhteydessä. Jos testamentintekokelpoisuus puuttuu kokonaan, testamentti ei voi olla pätevä. Jos taas testamentintekokelpoisuus on alentunut, testamentin voi laatia ja se saattaa jäädä päteväksi, jos alentunut kelpoisuus ei ole vaikuttanut testamentin sisältöön (PK 13:1.3).

2.1.1.2 Testamentin saaja

Testamentti voidaan tehdä vain sellaisen henkilön hyväksi, joka on elossa perittävän kuolinhetkellä tai on sitä ennen siitetty ja syntyy sittemmin elävänä (PK 9:2.1). Testamentti voidaan tehdä myös sellaisen oikeushenkilön, kuten säätiön, hyväksi, jota ei ole vielä olemassa perittävän kuolinhetkellä (KKO 2003:51).

Jos testamentin saaja on ollut elossa testamentin tekijän kuollessa, mutta kuolee ennen kuin testamentti on pantu täytäntöön, testamentattu omaisuus kuuluu testamentin saajan kuolinpesään. Sen sijaan jos testamentissa nimetty testamentin saaja kuolee ennen testamentin tekijää eikä testamentin tekijä tämän johdosta peruuta

tai muuta testamenttiaan, on ratkaistava kysymys siitä, kuka saa kuolleelle henkilölle määrätyn omaisuuden. Sijaantulo-oikeus ratkaistaan ensisijaisesti testamentin tulkinnalla (KKO 1978 II 96).

Jos testamentin saajalle määrätään testamentissa vainajan koko omaisuus, suhteellinen osuus taikka se, mitä muiden määräysten täyttämisen jälkeen on jäljellä, on kyseessä yleisjälkisäädös eli yleistestamentti ja saajaa kutsutaan yleistestamentin saajaksi. Yleistestamentin saaja on myös kuolinpesän osakas (PK 18:1). Legaatin eli erityistestamentin saajaksi taas kutsutaan testamentin saajaa, jonka oikeus on määritetty etuuskohtaisesti eli hänelle on testamentissa osoitettu tietty esine, rahamäärä tai käyttö- tai tuotto-oikeus. Legaatin saaja ei lähtökohtaisesti ole kuolinpesän osakas.

2.1.2 Testamentin muotovaatimukset

Testamentti on muotovaatimuksiltaan ankara asiakirja. Asetetuille muotovaatimuksille on useita syitä. Keskeisimpänä tarkoituksena on varmistaa testamentin aitous ja se, että se vastaa tekijänsä viimeistä tahtoa. Testamentti voi tulla voimaan vasta sen tekijän kuoltua. Muotovaatimusten tarkoitus on varmistaa, että testamentin tekijän tahto on mahdollista saada mahdollisimman luotettavasti selville, vaikka tekijä ei enää itse ole siitä kertomassa. Lisäksi muotovaatimusten on tarkoitus korostaa testamentin merkittävyyttä asiakirjana.

Testamentin muotovaatimukset on lueteltu perintökaaren 10 luvun 1 §:ssä. Testamentin tulee olla kirjallisessa muodossa ja tekijänsä omakätisesti allekirjoittama. Testamentin voi allekirjoittaa laatijan puolesta joku toinen ainoastaan tilanteessa, jossa laatija itse on sairauden tai muun pakottavan syyn johdosta estynyt allekirjoittamasta asiakirjaa (KKO 1964 II 106). Hovioikeuskäytännössä on katsottu, että allekirjoitukseksi voidaan poikkeustapauksessa katsoa omakätisen allekirjoituksen ja puumerkin lisäksi myös skannattu ja testamentin tekijän asiakirjaan kuvana liittämä allekirjoitus (RHO 2014:5). Jos asiakirjasta puuttuu laatijan allekirjoitus, se ei ole pätevä testamentti, vaikka asiakirjassa olisi todistajien omakätiset allekirjoitukset (KKO 1993:2). Asiakirjan sisältö ratkaisee sen, voidaanko sitä pitää testamenttina (KKO 1969 II 25).

Testamentin tekijän tulee allekirjoittaa testamentti tai todentaa allekirjoituksensa oikeaksi kahden todistajan läsnäollessa. Todistajien, joiden tulee myös allekirjoittaa testamentti, tulee tietää, että kysymys on testamentista. Todistajien ei kuitenkaan tarvitse tietää testamentin sisältöä.

Suomessa testamentin muotovaatimukset ovat ankarat, ja muotovaatimuksista poikkeava testamentti voidaan julistaa pätemättömäksi (PK 13:1.2). Testamentti voidaan julistaa pätemättömäksi myös, jos testamentin tekijä ei ollut kelpoinen määräämään jäämistöstään (PK 13:1.1); jos testamentin tekemiseen on vaikuttanut mielisairaus (PK 13:1.2) tai jos testamentin tekijä on kokenut painostusta (PK 13:1.3). Jotta testamentti voitaisiin julistaa pätemättömäksi, perillisen tulee nostaa asiassa kante (PK 14:5). Jos kukaan perillisistä ei nosta testamentin moitekannetta, testamentista voi tulla pätevä, vaikka se ei täyttäisi kaikkia muotovaatimuksia. Siten on teoriassa mahdollista, että lähes millä tahansa tavalla tehty testamentti, kuten allekirjoittamaton asiakirja tai sähköpostiviesti, saa pätevyyden testamenttina.

2.1.3 Testamentin peruuttaminen

Suomessa testamentin voi perua vapaamuotoisesti. Peruuttamista koskeva säännös löytyy perintökaaren 10 luvun 5 §:stä, jonka mukaan jos testamentin tekijä on siinä järjestyksessä kuin testamentin tekemisestä on säädetty peruuttanut määräyksensä tai jos hän on hävittänyt testamentin tai muutoin selvästi ilmaissut, ettei määräys enää vastaa hänen viimeistä tahtoaan, määräys on tehoton. Testamentin peruuttaminen ei siis vaadi, että toimi täyttää vastaavat muotovaatimukset kuin testamentin tekeminen. Koska peruutuksen ainoa lakiin kirjattu edellytys on, että peruutuksen tulee olla selkeä, testamentin voi perua esimerkiksi suullisesti.²

Asiakirjan hävittäminen on yksinkertainen tapa peruuttaa testamentti. Hävittäminen voi tapahtua esimerkiksi siten, että asiakirja revitään, se poltetaan taikka mitätöidään yliviivaamalla testamentti kokonaisuudessaan. Testamentin katoaminen voi kuitenkin johtaa epäselviin tilanteisiin myöhemmin. Selvimmin peruutustahdon voi ilmaista tekemällä uuden, edellisen kumoavan testamentin. Tämä onkin käytännössä tavallisin aikaisemman testamentin peruuttamistapa. Uusi testamentti voi olla aikaisemman kanssa joko osittain tai täysin päällekkäinen. Peruuttamisen voi tehdä myös erillisellä, asianmukaisesti allekirjoitetulla peruutusasiakirjalla, jossa testamentti todetaan kumotuksi. Tällainen asiakirja täyttää todistamattomanakin PK 10:5:ssä olevat peruuttamisen edellytykset, jos asiakirjan aitoudesta ei synny epäilyksiä.

2 Kangas 2018, s. 586.

2.1.4 Hätätilatestamentti

Suomen testamenttioikeus tuntee myös niin kutsutun hätätilatestamentin, joka voi olla todistettu suullinen tai omakätisesti paperille ilman todistajia³ kirjattu tahdonilmaisu. Suomessa hätätilatestamentti on mahdollinen ainoastaan siinä tapauksessa, että henkilö on sairauden tai muun pakottavan syyn johdosta estynyt tekemästä testamenttia määrämuodossa. Hätätilatestamentti raukeaa suoraan lain nojalla, jos testamentin tekijällä esteen lakattua on kolmen kuukauden ajan ollut tilaisuus tehdä normaalimuotoinen testamentti (PK 10:3.2, KKO 1978 II 3).

2.2 Käytäntö

2.2.1 Testamentin tekeminen

Suomessa olevien testamenttien määrästä ei ole olemassa tarkkaa tietoa. Tuorein tutkimustieto on vuodelta 1991, jolloin oikeusministeriön tuomioistuimilta kokoomien tietojen mukaan testamentti oli liitetty viidennekseen perukirjoista. Tuolloin tehdyn analyysin perusteella todettiin, että testamentin tekeminen on yleisempää sellaisten henkilöiden joukossa, joilla ei ole rintaperillisiä. Selvityksessä ilmeni myös, että henkilön varallisuus nostaa hänen todennäköisyyttään tehdä testamentti.⁴

Voidaan perustellusti olettaa, että testamentin tekeminen ei ole nykyisinkään erityisen harvinaista. Monet hyödyntävät mahdollisuutta määrätä omaisuutensa jakamisesta kuolemansa jälkeen. On myös oletettavaa, että testamentteja tehdään pääosin korkeammassa iässä. Tällä hetkellä useampi kuin joka viides väestörekisteriin merkitty henkilö on täyttänyt 65 vuotta. Heitä on siten yli 1,2 miljoonaa. Jos heistä kolmannes olisi tehnyt testamentin, testamentteja olisi Suomessa yli 400 000. Tätä voitaneen pitää todennäköisenä vähimmäismääränä.

Perhesuhteisiin liittyvät elämänmuutokset lisäävät testamentin laatimisen tarvetta. Testamentin teko tai päivittäminen tulee usein ajankohtaiseksi elämän käännekohtissa. Noin 40 000 30–65-vuotiasta eroaa vuosittain ja noin 80 000 samanikäistä avioituu, joten kymmenettuhannet ihmiset kohtaavat yleisiä testamentin laatimisen tai muuttamisen hetkiä vuosittain. Lisäksi nykyinen perintökaari lähtee perinteisen avioliittoon perustuvan ydinperheen oletuksesta, vaikka yhä useampi suomalainen perhe on muodoltaan jotain muuta. Avioliittojen ja uusperheiden yleistyminen

3 Aarnio – Kangas 2015, s. 204.

4 OM 2004, s. 54-55.

nostaa testamenttien teon tarvetta.⁵ Koska väestö vanhenee ja perhemuodot monimuotoistuvat, on oletettavaa, että jatkossa testamentteja tullaan tekemään yhä enemmän.

Testamentti on mahdollista tehdä täysin ilman oikeudellista apua. Testamentti ei Suomessa vaadi rekisteröintiä tai muuta viranomaisen hyväksyntää. Ei ole olemassa tilastotietoa siitä, kuinka suuri osa testeinteistä tehdään itsenäisesti, ja kuinka suuri osa testamentin tekijöistä käyttää asianajajan, pankkilakimiehen tai muun oikeudellisen asiantuntijan palveluita testamentin teossa.

2.2.2 Testamentin säilyttäminen

Testamenttia säilytetään yleensä testamentin tekijän kotona tai pankin tallelokerossa. Pankkien lopetettua konttoreitaan monilla paikkakunnilla on syytä olettaa, että pankin tallelokerointia hyödynnetään entistä harvemmin. Jotkin yksityiset toimijat, kuten asianajajat, voivat säilyttää asiakkaidensa testamentteja. Suomessa toimii myös ainakin yksi yksityinen testamenttirekisteri, johon testamentin tekijä voi tallettaa tiedon testamenttinsa olemassaolosta sekä sijainnista. Historiallisesti Suomessa on ollut tapana tallettaa testamentti tuomioistuimeen, mutta talletusten määrä on 1950-luvulta lähtien ollut laskusuunnassa. Vielä 2000-luvun alussa talletuksia tehtiin hakemusasiana käräjäoikeuteen vielä joitakin kymmeniä vuodessa⁶. Käräjäoikeuksista saatujen arvioiden mukaan määrä ei ole ainakaan noussut. Helsingin käräjäoikeuteen on tuomioistuimelta saadun tiedon mukaan talletettu viimeisen viiden vuoden aikana yhteensä kolme testamenttia. Testamentin tallentaminen onnistuu oikeusministeriön saamien tietojen mukaan vielä ainakin joihinkin käräjäoikeuksiin, mutta testamentin tallentaminen Helsingin käräjäoikeuteen ei ole enää mahdollista.

2.2.3 Testamentin tiedoksianto

Testamentti on annettava perilliselle tiedoksi tekijän kuoleman jälkeen. Vastuu testamentin tiedoksiannosta on testamentin saajalla. Antaessaan testamentin perillisille tiedoksi testamentin saaja ilmaisee ottavansa testamentin vastaan. Testamentti tulee antaa tiedoksi jokaiselle perilliselle, perillisen valtakirjalla valtuuttamalle henkilölle tai mahdolliselle edunvalvojalle. Tiedoksianto voidaan

5 Rahikka 2023.

6 Kangas 2018, s. 511.

tehdä testamentin oikeaksi todistetulla jäljennöksellä, ja sen tulee tapahtua todisteellisesti. Usein testamentin tiedoksianto toteutetaan perunkirjoitustilaisuudessa lukemalla testamentin alkuperäiskappale tilaisuudessa ääneen ja kirjaamalla tästä huomio perukirjaan. Perilliset voivat perukirjaan lisättävällä allekirjoituksellaan vahvistaa tiedoksiannon. Testamentin moiteaika alkaa jokaisen perillisen osalta siitä päivästä, jolloin testamentti on asianmukaisesti annettu hänelle tiedoksi.

3 Kansainvälistä vertailua

3.1 Yleistä

Sähköiset testamentit ovat kansainvälisesti hyvin harvinaisia. Syksyllä 2025 testamentin tekeminen täysin sähköisesti on saatavilla olevien tietojen mukaan mahdollista vain joissakin Yhdysvaltain, Kanadan ja Australian osavaltioissa. Näissä osavaltioissa kirjallista muotoa ja testaattorin sekä todistajien henkilökohtaista allekirjoitusta koskevat vaatimukset on nykyisin mahdollista täyttää myös täysin digitaalisella testamentilla sekä sähköisellä tunnistautumisella ja allekirjoituksella. Sähköistä allekirjoitusta koskevat vaatimukset vaihtelevat tekstinkäsittelyohjelmalla kirjoitetusta nimestä vahvaa sähköistä tunnistautumista vaativaan allekirjoitusvälineeseen.

Valtaosalla EU:n jäsenvaltioista on jonkinlainen julkinen testamenttirekisteri, ja monet testamenttirekisterit ovat yhteydessä toisiinsa European Network of the Registers of Wills (ENRWA) -verkoston avulla. ENRWA on voittoa tavoittelematon kansainvälinen järjestö, jonka sähköinen järjestelmä yhdistää eri Euroopan maiden kansalliset testamenttirekisterit ja mahdollistaa testamentteja koskevan tietojen haun myös muiden maiden rekistereistä. Suurinta osaa eurooppalaisista testamenttirekistereistä hallinnoivat notaarit eli julkisen vallan tehtäväänsä valtuuttamat henkilöt, jotka saattavat olla paitsi virkamiehiä myös asianajajia tai muita juridisen koulutuksen saaneita. Osa maista hoitaa rekisteriään tuomioistuineläytöksen tai muun valtiollisen toimijan kautta. Suomi kuuluu niihin EU-maihin Ruotsin, Irlannin ja Kreikan kanssa, joissa ei ole julkista testamenttirekisteriä.

3.2 Ruotsi

Ruotsissa testamenttia koskeva lainsäädäntö on hyvin samanlainen kuin Suomessa. Myös Ruotsissa testamentin edellytyksenä on paperinen muoto ja omakätinen allekirjoitus. Ruotsin laki (Ärvdabalk, 1958:637) ei tällä hetkellä tunne täysin sähköistä testamenttia.

Ruotsissa ei ole myöskään julkista testamenttirekisteriä, mutta sellaisen perustamisesta on käyty keskustelua viime vuosina. Ruotsin parlamentti on useaan otteeseen kehottanut hallitusta tekemään tarvittavat aloitteet vapaaehtoisen

testamenttirekisterin perustamiseksi.⁷ Ruotsin vero- ja rekisteriviranomainen Skatteverket julkaisi alkuvuodesta 2022 julkisen testamenttirekisterin perustamista koskevan mietinnön.⁸ Mietinnössä Skatteverket tarkastelee erilaisia malleja, joiden pohjalta julkinen testamenttirekisteri voitaisiin rakentaa, sekä osoittaa useita oikeudellisia ja käytännön näkökulmia, joita tulee edelleen selvittää. Mietinnössään Skatteverket päätyy ehdottamaan, että Ruotsiin perustettaisiin vapaaehtoinen julkinen testamenttirekisteri, jota se itse ylläpitäisi ja jossa säilytettäisiin sähköistä jäljennöstä paperisesta testamentista. Kuten Suomessa, myös Ruotsissa testamentin voi peruuttaa tuhoamalla alkuperäiskappaleen, minkä vuoksi mietinnössä on arvioitu, että testamentin täytäntöönpano pääsääntöisesti edellyttäisi alkuperäiskappaleen olemassaoloa. Rekisteröinnille ei mietinnössä ehdoteta oikeusvaikutuksia.

Maaliskuussa 2024 Ruotsin parlamentti nimesi selvityshenkilön tekemään arviota perintö- ja testamenttioikeuden uudistustarpeista. Selvitettäväksi tuli muun muassa se, miten julkinen testamenttirekisteri tulisi toteuttaa. Elokuussa 2025 julkaistu selvitys⁹ sisältää julkisen testamenttirekisteriä koskevan luvun lisäksi osion sähköisen testamentin mahdollistamisesta. Selvityksessä ehdotetaan, että Ruotsiin perustettaisiin Skatteverketin ylläpitämä vapaaehtoinen julkinen testamenttirekisteri, johon voisi rekisteröidä sekä paperisia että sähköisiä testamentteja. Selvityksessä ehdotetaan myös, että täysin sähköisen testamentin tekeminen olisi jatkossa mahdollista Skatteverketin tarjoamassa asiointipalvelussa. Ruotsin selvityksen yksityiskohtaisia ehdotuksia esitellään tarkemmin tämän arviomuiston myöhemmissä luvuissa.

Ruotsin jäämistöoikeuden uudistamista koskeva selvitys on lausuntokierroksella syys-tammikuussa 2025-2026. Selvitys sisältää lakiehdotuksia, mutta sitä ei ole kirjoitettu hallituksen esityksen muotoon. Lakiehdotusten voimaantulosäännöksissä lakien ehdotetaan tulevan voimaan 1.1.2027.

3.3 Norja

Norjan laki (Lov om arv og dødsboskifte, LOV-2019-06-14-21) ei tunne sähköistä testamenttia. Norjan testamenttia koskevat muotovaatimukset vastaavat pitkälti Suomessa asetettuja vaatimuksia. Testamentin tulee olla paperisessa muodossa ja

7 Ruotsin parlamentin mietintö 2020/21, s. 73, ja mietintö 2018/19, s. 86.

8 Skatteverket 2022.

9 SOU 2025:91.

omakätisesti allekirjoitettu. Testamentin todistamiseen liittyvissä muotovaatimuksissa on eroavaisuuksia suhteessa Suomeen, sillä Norjassa todistajien ei tarvitse olla paikalla samaan aikaan, ja heidän tulee olla yli 18-vuotiaita. Lisäksi todistaja on esteellinen vain, jos hän itse hyötyy testamentista. Sukulaisuussuhteilla ei siis ole asiassa merkitystä. Norjassa on myös Suomen hätätilatestamenttia vastaava instrumentti. Lisäksi Norjassa kuninkaalle on annettu oikeus antaa erityissäännöksiä sähköisen testamentin tekemisen vaatimuksista, mutta tällaisia säännöksiä ei vielä ole annettu.¹⁰

Norjassa ei ole käytössä julkista testamenttirekisteriä, mutta kansalaiset voivat tallettaa testamenttinsa valitsemaansa käräjäoikeuteen. Käräjäoikeus tallentaa rekisteriin testamentin tekijän nimen ja henkilötunnuksen sekä säilyttää testamentin alkuperäiskappaletta. Rekisteröinnille ei ole säädetty oikeusvaikutuksia. Tallennuksesta peritään noin 90 euron kertamaksu, joka peritään uudelleen, jos testamenttiin halutaan tehdä muutoksia. Testamentin sisältöä tai pätevyyttä ei arvioida rekisteröintiä tehtäessä, eikä rekisteröinti vaikuta testamentin pätevyyteen. Testamentin voi rekisteröidä ja vaatia tallennettavaksi myös suljetussa kirjekuoressa. Tuomioistuimien voi antaa muille kuin testamentin tekijälle tiedon testamentin olemassaolosta vain silloin, kun testamentin tekijä on edunvalvonnassa. Jos testamentin tekijä haluaa kumota rekisterissä olevan testamenttinsa, hänen tulee ilmoittaa asiasta käräjäoikeudelle ja pyytää testamenttinsa palauttamista.

Norjassa ei ole perunkirjoitusvelvollisuutta samalla tavalla kuin Suomessa, sillä Norjassa tuomioistuimien vastaa pesän selvittämisestä ja jakamisesta. Jos vainaja on rekisteröinyt testamenttinsa tuomioistuimeen, tuomioistuimen tulee ottaa testamentti huomioon pesää selvittäessään. Jos testamenttia ei oteta huomioon, valtio on asiassa vahingonkorvausvelvollinen. Jos vainajalla oli testamentti tai avioehto kotona tai yksityisessä säilytyksessä, perillisen tulee toimittaa se asiaa selvittävälle tuomioistuimelle.

Vuonna 2017 Norjan perintöoikeutta koskevan uudistuksen yhteydessä selvitettiin, että maan käräjäoikeuksiin oli tallennettu 139 000 testamenttia, ja arvion mukaan 11 000–12 000 uutta testamenttia rekisteröidään vuosittain. Uudistuksen yhteydessä pohdittiin myös rekisteröintivelvoitteen siirtämistä tuomioistuimilta verohallinnolle, mutta pääasiassa taloudellisista syistä rekisteröintivelvoite päätettiin pitää käräjäoikeuksilla. Uudistuksessa pohdittiin myös alkuperäiskappaleiden

¹⁰ Norjan perintöoikeutta koskevan uudistuksen valmistelumateriaaleissa on todettu, että yksikään lausunnonantajista ei nostanut esiin sähköisiä testamentteja tai suullisia taikka videotestamentteja, minkä vuoksi niitä ei ehdotuksessa harkittu. Ks. Prop. 107 L (2017–2018), s. 116.

säilyttämisen vaihtamista digitaalisten kopioiden tallentamiseen, mutta tätä ei pidetty yksityisyydensuojan vuoksi perusteltuna, koska entistä useampi henkilö voisi helposti päästä käsiksi testamentin digitaaliseen kopioon.¹¹

3.4 Tanska

Tanskan laki (Arveloven, LOV nr 515 af 6.6.2007) ei tunne täysin sähköistä testamenttia, vaan testamentilta edellytetään kirjallista muotoa ja omakätistä allekirjoitusta.

Testamentti voidaan Tanskan lain mukaan laatia joko notaarin tai muiden todistajien läsnä ollessa. Notaarit työskentelevät alioikeuksissa. Testamentin tekijä voi halutessaan toimittaa notaarille valmiiksi laaditun testamentin. Tällöin notaarin tehtävänä on varmistaa, että testamentin tekijä on testamentintekokelpoinen ja testamentti on hänen todellinen tahtonsa. Notaarin tulee aina ilmoittaa vahvistamastaan testamentista Tanskan testamenttien keskusrekisteriin sekä säilyttää kopiota vahvistamastaan testamentista. Säilytettävä kopio voi olla paperinen tai sähköinen. Testamentin tekijän vastuulla on säilyttää itse alkuperäiskappaletta. Testamenttirekisteriin voidaan tallentaa vain notaarin sinne ilmoittama testamentti. Testamentin voi tehdä myös itsenäisesti, eikä testamentin rekisteröiminen ole pakollista testamentin pätevyuden kannalta. Rekisteröinti on kuitenkin testamentin tekijälle keino varmistaa, että alkuperäinen testamentti löytyy kuolemantapauksen jälkeen. Testamentin rekisteröinti ei myöskään estä sen peruuttamista laissa säädetyin tavoin. Testamentti voidaan panna täytäntöön kopion pohjalta, vaikka alkuperäiskappaletta ei löytyisikään, jollei osoiteta, että katoaminen johtuu testamentin peruuttamisesta hävittämällä.

Testamenttien keskusrekisteri on osa Tanskan käräjäkuulutussjärjestelmää (tingslysningssystemet), ja se on ollut käytössä vuodesta 1932. Keskusrekisterillä ei ole kopioita testeinteista, vaan sinne tallentuu ainoastaan tieto testamentista vastaavan notaarin ilmoituksesta. Rekisteriin tallennetaan siten vain tieto siitä, että tietty henkilö on laatinut testamentin, sekä tiedot testamentin laatimisajasta ja -paikasta. Henkilön kuollessa perunkirjoituksesta vastaava tuomioistuin on yhteydessä keskusrekisteriin saadakseen tiedon mahdollisesta testamentista. Mikäli rekisteristä löytyy tieto testamentista, tuomioistuin pyytää jäljennöksen testamentista vastaavalta notaarilta. Tuomioistuin saa näin mahdollisen testamentin

¹¹ Prop. 107 L (2017–2018), s. 148.

käyttöön ja voi sitten kutsua sekä lakimääräiset että testamentin mukaiset perilliset kuolinpesän asioita käsittelevään kokoukseen. Muut testamentin olemassaolosta kiinnostuneet osapuolet voivat tiedustella asiaa tuomioistuimesta.

Vain viranomaisilla on pääsy testamenttien keskusrekisteriin. Tanskan lainsäädännön mukaan testamenttirekisterin sisältö on salassa pidettävää koko testamentin tekijän elämän ajan.

3.5 Englanti ja Wales

Englannin ja Walesin lainsäädäntöä ja oikeuskäytännön ennakkotapauksia yhdistävä common law -järjestelmä eroaa merkittävästi Suomen romaanis-germaanisesta oikeusjärjestelmästä. Englannissa ja Walesissa on kuitenkin viime vuosina käyty sähköistä testamenttia koskevaa keskustelua, joka on syytä nostaa esiin myös tässä.

Englannin ja Walesin lainsäädäntöä arvioiva toimielin Law Commission sai vuonna 2016 parlamentilta toimeksiannon testamenttilainsäädännön arvioinnista ja uudistamisesta.¹² Toimeksianto oli hyvin laaja, ja yhtenä sen osana Law Commission arvioi sähköisen testamentin edellytyksiä ja vaatimuksia. Englannin ja Walesin nykylainsäädännön mukaan testamenttia ei voi tehdä kokonaan sähköisesti. Testamenttilta edellytetään pääasiassa kirjallista muotoa, mutta joissakin poikkeustapauksissa myös suullinen testamentti on mahdollinen.

Ensimmäinen asiaa koskeva selvitys julkaistiin vuonna 2017. Muutaman vuoden tauon jälkeen projekti jatkui lokakuussa 2023, jolloin Law Commission julkaisi edellisen selvityksen pohjalta uuden arviomuistion ja käynnisti sitä koskevan lausuntokierroksen. Lopullinen asiaa koskeva raportti julkaistiin toukokuussa 2025.¹³ Law Commission ehdottaa raportissaan, että testamenttioikeuden uudistuksen myötä myös sähköiset testamentit tulisi sallia Englannissa ja Walesissa. Ehdotuksen mukaan paperisten ja sähköisten testamenttien tulisi olla yhtä päteviä, ja eri muodossa tehdyillä testeillä voisi muuttaa ja kumota aiempia testamentteja riippumatta siitä, missä muodossa ne on tehty.

Law Commissionin raportissa arvioidaan, että järjestelmän, jossa sähköinen testamentti tulisi tehdä, tulisi täyttää kolme teknistä vaatimusta. Ensinnäkin testamentin tekijä (tai hänen edustajansa) ja testamentin todistajat tulisi pystyä luotettavasti

¹² Ks. teemaa koskeva hankesivu <https://lawcom.gov.uk/project/wills/>

¹³ Law Commission. Modernising wills: Final report 16.5.2025.

yhdistämään allekirjoituksiinsa. Toiseksi alkuperäinen sähköinen testamentti pitäisi pystyä erottamaan sen kopiaista, ja kolmanneksi testamentin alkuperäiskappaletta ei pitäisi pystyä muuttamaan tai tuhoamaan. Lisäksi Law Commission esittää, että sähköisen testamentin todistamisen tulisi olla mahdollista myös etänä videoyhteyden välityksellä. Raportti ei kuitenkaan sisällä yksityiskohtaisia arvioita mahdollisista teknisistä ratkaisuista. Raportissa ei myöskään pohdita testamenttirekisterin perustamisen mahdollisuutta.

3.6 Kansainvälisistä tilanteista ja EU:n perintöasetuksesta

Rajat ylittäviin perintöä koskeviin tilanteisiin sovelletaan erityissääntelyä erityisesti toimivallan ja sovellettavan lain osalta. Asiaa on pyritty harmonisoimaan EU:n tasolla perintöasetuksella (EU N:o 650/2012). Perintöasetus sisältää säännökset siitä, minkä maan lakia kansainväliseen perintöasiaan sovelletaan ja minkä jäsenmaan tuomioistuimella on toimivaltainen perintöasiassa. Asetus sisältää myös säännökset perintöä koskevien päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta EU-maissa. Asetuksen pääsääntönä on, että toimivalta kuolinpesän selvityksessä ja perinnönjaossa on sen jäsenmaan tuomioistuimella, jossa perittävällä oli kuollessaan asuinpaikka, ja sovellettavaksi tulee tämän maan laki. Perittävä voi kuitenkin elinaikanaan määrätä testamentilla, että hänen perintönsä sovelletaan sen maan lakia, jonka kansalainen hän valinnan tehdessään tai kuollessaan on. Perintöasetus on Suomessa suoraan sovellettavaa oikeutta, ja sitä sovelletaan tilanteissa, joissa perittävä on kuollut 17. elokuuta 2015 tai myöhemmin. EU:n perintöasetus ei sisällä testamentteja koskevia aineellisia säännöksiä, eikä se siten ota kantaa siihen, missä muodossa testamentti tulisi tehdä, tai tulisiko testamentti voida rekisteröidä. Asetuksen 27 artiklassa on kuitenkin muodollista pätevyyttä koskeva säännös. Sen mukaan kirjallisena tehty kuolemanvaraismääräys (ts. testamentti) on muodoltaan pätevä mm. silloin, kun sen muodon osalta noudatetaan sen valtion lakia, jossa määräys tehtiin. Asetus ei aseta vaatimuksia testamentin muotovaatimuksia koskevalle kansalliselle lainsäädännölle.

Suomi on lisäksi osapuolena testamenttimääräysten muotoa koskevien lakiristiriitojen ratkaisemiseksi Haagissa vuonna 1961 tehdyssä sopimuksessa (SopS 77/1976). Sopimuksessa on määräyksiä testamentin ja sen peruuttamisen muotoon sovellettavasta laista. Lisäksi Suomea sitoo myös muiden Pohjoismaiden kanssa solmittu perintöä, testamenttia ja pesänselvitystä koskeva sopimus (SopS 21/1935, jäljempänä pohjoismainen perintösopimus), jota sovelletaan perintöä ja testamenttia koskeviin asioihin tilanteissa, joissa perittävällä on vahva liittymä Pohjolaan ja joissa EU:n perintöasetus ei sovellu. EU:n perintöasetuksen tavoin

Haagin sopimus ja pohjoismainen perintösopimus eivät ota kantaa kansallisen testamenttilainsäädännön ratkaisuihin, eivätkä ne siten aseta vaatimuksia tässä arviomuistiossa arvioituille seikoille.

4 Sähköinen testamentti

4.1 Yleistä

Testamentteja tehdään jo nyt teknologia-avusteisesti, sillä yhä harvempi testamentti kirjoitetaan kokonaan käsin. Kotitekoinen testamentti tehdään usein itse tekstinkäsittelyohjelman avulla. Verkossa on myös erilaisia ilmaisia ja maksullisia testamenttipohjia, joille voi täyttää oman viimeisen tahtonsa. Ammattilainenkin saattaa kirjoittaa asiakkaan testamentin sähköpostilla tai videopuhelussa saatujen ohjeiden perusteella. Kaikissa näissä tapauksissa on kuitenkin voimassa olevan lain-säädännön mukaan välttämätöntä, että testamentin viimeinen versio tulostetaan paperille, ja testamentin tekijä ja todistajat allekirjoittavat paperin omakätisesti.

4.2 Sähköisen testamentin aineelliset vaatimukset

4.2.1 Muotovaatimukset

4.2.1.1 Yleistä

Testamentille nykyisin asetetut muotovaatimukset (ks. luku 2.1.2) vaikuttavat toteuttavan tarkoitustaan pääosin hyvin, sillä testamentin moitekanteiden määrät ovat pysyneet kohtuullisina. Vuosina 2022-2024 käräjäoikeudet ovat antaneet ratkaisun noin 80 testamentin moittimista koskevassa riidassa vuosittain.¹⁴ Toisaalta on selvää, että moitekannetta ei voi nostaa, jos tehtyä testamenttia ei koskaan löydy.

Testamentin laista tulevilla muotovaatimuksilla on perustellut tarkoituksensa, joista ei ole syytä poiketa sähköisen testamentin kohdalla. Sähköisen testamentin mahdollistamisessa tulisikin lähteä siitä, että nykyiset testamenttia koskevat muotovaatimukset – tai vähintään muotovaatimukset, jotka toteuttavat vastaavia tarkoituksia – ulottuisivat myös sähköisiin testamentteihin.

14 Tuomioistuinten työtilastot.

4.2.1.2 Kirjallisen muodon vaatimus

Testamentin kirjallisen muodon vaatimus liittyy asiakirjan pysyvyyteen ja todistusvoimaan. Testamentti pannaan täytäntöön vasta tekijänsä kuoltua, jolloin testamentin tekijä ei enää ole kertomassa viimeistä tahtoaan. Kirjallisen muodon vaatimuksen tarkoituksena on ollut varmistaa, että testamentti tehdään pysyvässä ja aikaa kestävässä muodossa. Vaatimus kirjallisesta muodosta käsittää jo yleisen kielenkäytön mukaan ajatuksen siitä, että kyseessä on luettavissa ja tallennettavissa oleva asiakirja.

Vaatimus kirjallisesta muodosta tarkoittaa, ettei testamenttia nykyisellään ole mahdollista tehdä video- tai äänitemuodossa. Testamentin teko saatetaan videoida, ja tallennetta voidaan hyödyntää todisteena testamentin pätevyyttä koskevassa tuomioistuinkäsittelyssä, mutta videotallenne ei nykylainsäädännön mukaan korvaa kirjallista testamenttia.¹⁵ Sähköinen videotiedosto ei kuitenkaan merkittävästi eroa täysin sähköisessä muodossa olevasta testamenttiasiakirjasta sen pysyvyyden ja todistusvoiman näkökulmasta. Videotiedosto säilynee samalla tavoin kuin muutkin tiedostot, mikä voisi puoltaa testamentin tallentamisen mahdollisuutta myös videomuodossa. Kokonaan uuden muodon mahdollistaminen vaatisi kuitenkin esimerkiksi testamentin allekirjoitus- ja todistamisvaatimusten sekä testamenttirekisterin toiminnallisuuksien laajempaa uudelleenarviointia. Lisäksi arvioitavaksi tulisi uudenlaisia testamentin pätevyyttä koskevia kysymyksiä nk. deepfake- eli syvävääreännöstekniikan kehityksen myötä. On myös otettava huomioon, että vaikka EU:n perintöasetus ei suoraan ota kantaa testamentin kansallisiin muotovaatimuksiin, asetuksen testamentin muodollista pätevyyttä koskevassa 27 artiklassa mainitaan erikseen ”kirjallisena tehty” kuolemanvaraismääräys. Näistä syistä arviomuistiossa ei ehdoteta, että sähköisen testamentin voisi jatkossa tehdä myös videomuodossa, mutta lienee syytä todeta, että videoidun testamentin mahdollistaminen on yksi mahdollinen tulevaisuuden kehityssuunta.

Kirjallisen muodon vaatimus ei estä sähköistä toteutusta, kunhan asiakirja on luettavissa, tallennettavissa ja säilyy muuttumattomassa muodossa pitkään. Sähköisen testamentin tulee siten olla muodossa, jossa se voidaan lukea ruudulta tai tulostaa paperisena. Tämä lienee helposti toteutettavissa. Muuttumattomana säilyminen vuosikymmeniä on teknisesti suurempi haaste, mutta lienee ratkaistavissa.

Ehdotus: Sähköisen testamentin tulee olla muodossa, jossa se voidaan lukea ruudulta tai tulostaa paperisena.

¹⁵ Aarnio – Kangas 2008, s. 149.

4.2.1.3 Allekirjoitusvaatimus

Yleistä

Keskeinen allekirjoitusvaatimuksen tarkoitus on, että allekirjoituksesta voidaan todentaa sen tekijä. Allekirjoituksen avulla testamentti voidaan siis yhdistää tekijäänsä. Perinteisesti allekirjoitukselta ei ole edellytetty sitä, että nimen tulisi olla selvästi luettavissa allekirjoituksesta. Allekirjoitus ei välttämättä tarkoita etu- ja sukunimen kirjoittamista, vaan allekirjoitusvaatimus voidaan tällä hetkellä täyttää myös epämääräisemmällä henkilön omakätisesti tekemällä kirjauksella, kuten nimi-kirjaimilla tai muulla puumerkillä.

Sähköisen testamentin ja testamenttirekisterin perustamisen yhteydessä on olennaista harkita tarkkaan, miten testamentti tai rekisteröintiä koskeva hakemus on mahdollista allekirjoittaa. Jos sähköisen testamentin tekeminen mahdollistetaan, sähköiselle allekirjoitukselle tai sitä vastaavalle tekniselle toteutukselle tulee asettaa korkeat vaatimukset. Sähköinen testamentti tulee pystyä luotettavasti yhdistämään tekijäänsä. Sähköinen tapa ei voi olla vähemmän luotettava kuin omakätinen allekirjoitus. Nykyisin käytössä olevien sähköisen allekirjoittamisen keinojen luotettavuus vaihtelee, minkä vuoksi tulisi määrittää tarkasti, minkä tyyppinen sähköinen allekirjoittaminen katsotaan testamentin osalta riittävän luotettavaksi, ja toisaalta millaisen sähköisen allekirjoittamisen ei voida arvioida olevan riittävän luotettavaa. On syytä myös arvioida, onko nimenomaan sähköinen allekirjoitus välttämätön edellytys sähköisen testamentin tekemiselle, vai olisiko sama toiminnallisuus mahdollista toteuttaa jollakin toisella teknisellä ratkaisulla.

Sähköisestä allekirjoituksesta

Sähköisellä allekirjoituksella voidaan tarkoittaa hyvin erilaisia sähköisessä muodossa olevia allekirjoituksia. Se voi yksinkertaisimmillaan tarkoittaa sähköisessä muodossa olevaa tietoa, jota allekirjoittaja käyttää allekirjoittamiseen. Tällainen voi olla esimerkiksi sähköpostin tai asiakirjan loppuun kirjoitettu nimi. Tällaista allekirjoitusta ei kuitenkaan voida kiistämättömästi yhdistää oikeaan henkilöön ja osoittaa aidoksi, minkä vuoksi se ei täytä testamentin allekirjoitukselle asetettuja vaatimuksia. Siksi testamenttien yhteydessä on syytä keskittyä digitaalisiin allekirjoituksiin, joilla tarkoitetaan niin sanotun julkisen avaimen salausjärjestelmään perustuvia sähköisiä allekirjoituksia.

Yksinkertaistetusti julkisen avaimen menetelmällä tehty digitaalinen allekirjoitus toimii teknisesti niin, että käyttäjällä on sekä julkinen että yksityinen avain, joista julkinen on tarkoitettu kaikkien järjestelmän käyttäjien tietoon. Yksityinen avain taas on vain käyttäjän tiedossa. Julkinen ja yksityinen avain ovat yhteensopivia

siten, että yksityisellä avaimella salattu viesti on mahdollista avata oikein vain sen pariaksi luodulla julkisella avaimella. Allekirjoittaja muodostaa asiakirjasta tiivisteen, jonka hän salaa yksityisellä avaimellaan ja lähettää salatun tiivisteen vastaanottajalle. Vastaanottaja tarvitsee tiivisteen avaamiseen julkisen avaimen, ja hän muodostaa saamastaan viestistä oman tiivisteensä. Vertaamalla kahta tiivistettä toisiinsa voidaan varmistua siitä, että asiakirja ei ole muuttunut. Allekirjoittajien henkilöllisyys varmistetaan varmenteen avulla.¹⁶

EIDAS-asetuksen mukaiset sähköiset allekirjoitukset

Sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla annettu EU-asetus (EU N:o 910/2014, myöh. eIDAS-asetus) sisältää sähköisen tunnistautumisen ja eri tasoisten sähköisten allekirjoitusmenetelmien määritelmät. Sähköisellä tunnistautumisella viitataan prosessiin, jossa käytetään sähköisessä muodossa olevaa, tiettyyn henkilöön yhdistyvää henkilökohtaista dataa. Sääntely erottaa toisistaan sähköisen tunnistautumisen ja sähköiset allekirjoitukset. Sähköinen allekirjoitus on yksi monista mahdollisista teknisistä ratkaisuista, joita voidaan käyttää verkkopalveluissa tunnistautumisen jälkeen. EIDAS-asetuksessa määritellään kaksi eritasoista digitaalista allekirjoitusta: kehittynyt sähköinen allekirjoitus ja hyväksytty sähköinen allekirjoitus, joista jälkimmäinen on edellistä varmempi ja teknisesti kehittyneempi. Asetus ei ota kantaa siihen, minkä tasoista allekirjoitusta missäkin tilanteessa tulee käyttää. Asetuksessa hyväksytty sähköinen allekirjoitus rinnastetaan käsintehtyyn allekirjoitukseen, mutta toisaalta asetuksessa todetaan, että muillakin sähköisillä allekirjoituksilla voidaan pätevästi allekirjoittaa asiakirjoja.

Kehittynyt sähköinen allekirjoitus on toteutus, joka liittyy yksilöivästi allekirjoittajaan. Kehittynyt sähköinen allekirjoitus varmentaa sähköisen asiakirjan tietosisällön ja allekirjoittajan henkilöllisyyden. Esimerkiksi mobiilivarmenteella tai pankkitunnuksella tehty allekirjoitus voi olla kehittynyt sähköinen allekirjoitus. Käytännössä allekirjoitus tapahtuu siten, että allekirjoittaja hyväksyy asiakirjan pankkitunnuksillaan, minkä jälkeen allekirjoitetun asiakirjan muuttumattomuus varmennetaan kattavan digitaalisen jäljen avulla. Digitaalisesta jäljestä on nähtävissä asiakirjan keskeiset tiedot, kuten allekirjoittajien IP-osoitteet ja allekirjoitusten ajankohdat. Asiakirjalle syntyy tunniste, jonka avulla on mahdollista jälkikäteen varmentaa dokumentin allekirjoittajat, allekirjoituksen ajankohta ja todennäköinen paikka sekä asiakirjan muuttumattomuus. Pankkitunnusten hyödyntäminen

¹⁶ Savolainen, Hanna. 2022. Sähköinen allekirjoitus ja muotomääräys – tarkastelussa maakaaren säännös valtakirjasta. Lakimies 1/2022 96–117, s. 97–98.

sähköisessä tunnistamisessa on nykyisin hyvin yleistä, ja on luultavaa, että suurin osa kansalaista hyödyntäisi tätä tapaa myös sähköisen testamentin tekemisessä, jos se olisi mahdollista.

Sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain (13/2003) 16 §:ssä todetaan, että viranomaisen päätöisasiakirja voidaan allekirjoittaa kehittyneellä sähköisellä allekirjoituksella tai muuten sellaisella tavalla, että asiakirjan alkuperäisyydestä ja eheydestä voidaan varmistua. Kehittyntä allekirjoitusta pidetään siis viranomaistoiminnassa lähtökohtaisesti riittävänä luotettavuuden tasona. Näin on myös Ruotsissa, ja Ruotsin selvityksessä onkin päädytty siihen, että Ruotsissa sähköinen testamentti tulisi allekirjoittaa käyttäen eIDAS-asetuksen mukaista kehittyntä sähköistä allekirjoitusta.

Markkinoilla on tarjolla useita digipalveluyritysten tarjoamia sähköisen allekirjoittamisen palveluita, jotka katsotaan kehittyneiksi sähköisiksi allekirjoituksiksi.¹⁷ Palvelujen sisältö vaihtelee, mutta yleensä palvelu sisältää vahvan ja/tai kevyen tunnistautumisen menetelmän, allekirjoitettujen sopimusten arkistoinnin tietyn ajanjakson ajaksi ja jonkinasteisen asiakirjojen jäljitettävyyden. Yksityisten palveluntarjoajien sähköisen allekirjoituksen palvelut ovat usein kausimaksullisia (hintaa per kuukausi tai vuosi), mutta hinnoittelu voi perustua myös allekirjoitusten tai käyttäjien määrään. Sähköisen testamentin yhteydessä olisi mahdollista hyödyntää tällaisia yksityisten palveluntarjoajien tuottamia, jo melko laajasti käytössä olevia kehittyneitä sähköisen allekirjoituksen palveluita. Yksityisten palveluiden haaste kuitenkin on, että palvelun hankkivan viranomaisen tulisi pystyä toteuttamaan palveluiden välinen tasapuolinen vaatimustenmukaisuuden arviointi tehdessään hankintapäätöstä. Lisäksi pitkään jatkuvassa käytössä yksityisten allekirjoituspalveluiden hyödyntämisen ongelmana on, että niiden tekniseen toteutukseen liittyvät yksityiskohdat voivat muuttua ajan myötä, ja näiden muutosten seuraaminen vaatimustenmukaisuuden jatkuvan ajantasaisuuden seuraamiseksi voi aiheuttaa huomattavia kustannuksia viranomaiselle. Sähköisten allekirjoitusten salausavaimet (encryption keys) ja algoritmit saattavat heikentyä ajan myötä, ja allekirjoitusratkaisujen saamat sertifikaatit voidaan perua tai ne voivat vanhentua. Palvelun hyödyntäjän tulisi pystyä varmistumaan siitä, että muutoksistaan huolimatta palvelu täyttää sille asetetut vaatimukset.

17 On huomattava, että ei ole olemassa tahoja, jotka auditoisi allekirjoituksia tai toteaisi, täyttyvätkö eIDAS-asetuksen kehittyneen sähköisen allekirjoituksen vaatimukset. Siitä huolimatta on tiedossa, että joitakin tällaisia yksityisiä palveluita löytyy.

Hyväksytty sähköinen allekirjoitus on eIDAS-asetuksen kehittynyt sähköinen allekirjoitus, joka on tehty hyödyntäen hyväksytyjä varmenteita ja allekirjoituksen luontivälineitä. Hyväksytyn sähköisen allekirjoituksen tekoon käytettäviä välineitä säädellään, valvotaan ja arvioidaan tarkemmin kuin kehittyneen sähköisen allekirjoituksen palveluita. Hyväksytty sähköinen allekirjoitus on juridisesti sitova ja kiistämätön koko Euroopan unionin alueella. Tällä hetkellä Suomessa on oikeusministeriön tiedon mukaan käytössä kaksi hyväksytyn sähköisen allekirjoituksen välinettä: Digi- ja väestötietoviraston (myöh. DVV) myöntämät organisaatiokortti¹⁸ ja henkilökortti. Oikeusministeriön tietojen mukaan missään kansallisessa laissa ei tällä hetkellä edellytetä, että sähköinen allekirjoitus tulisi jossakin yhteydessä tehdä nimenomaan hyväksytyllä sähköisellä allekirjoituksella. Myös eIDAS-asetuksen sähköisten allekirjoitusten oikeusvaikutuksia koskevassa 25 artiklassa todetaan, että sähköisen allekirjoituksen oikeusvaikutuksia ei voida kieltää pelkästään sillä perusteella, että se on sähköisessä muodossa tai että se ei täytä hyväksytyjen sähköisten allekirjoitusten vaatimuksia.

Hyväksytyllä sähköisellä allekirjoituksella on monia merkittäviä etuja verrattuna muihin eIDAS-asetuksen mukaisiin sähköisiin allekirjoituksiin. Se on allekirjoitustavoista turvallisimman, sillä sen luontiväline on suojattu ulkopuolisilta hyökkäyksiltä. Lisäksi hyväksytyn sähköisen allekirjoituksen tekoon käytettäviä välineitä valvotaan ja arvioidaan muita allekirjoituspalveluita tarkemmin. Hyväksytty sähköinen allekirjoitus on lisäksi hyväksyttävä automaattisesti koko EU:n alueella, mikä on selvä etu kansainvälisissä tilanteissa.

Hyväksytyjen sähköisten allekirjoitusten keskeisin haaste on, että kansalaiset eivät toistaiseksi ole ottaneet laajasti käyttöön niiden tekemiseen vaadittavia välineitä. DVV:n myöntämiä henkilökortteja on käytössä jo melko laajasti, mutta niiden käyttö sähköiseen allekirjoittamiseen ei ole toistaiseksi yleistynyt. Sähköinen allekirjoittaminen henkilökortilla vaatii tietokoneessa olevan tai erikseen hankitun sirukortinlukijan. Lisäksi kortin lukemiseen tarvitaan ohjelma, jonka voi ladata DVV:n sivuilta. Jatkossa kansalaisten käytössä voi olla muitakin hyväksytyn sähköisen allekirjoituksen välineitä, kun eurooppalainen digitaalinen identiteettilompakko tulee käyttöön vuoden 2026 loppuun mennessä. Toukokuussa 2024 uudistettu eIDAS-asetus sisältää sääntelyä EU-maiden kansalaisten ja asukkaiden käyttöön tulevasta mobiilisolveluksena toimivasta digilompakosta, jota voi käyttää vahvan sähköisen tunnistautumisen ja hyväksytyn sähköisen allekirjoituksen

18 Organisaatiokortti ei testamenttien yhteydessä ole relevantti, sillä organisaatiot eivät voi tehdä testamenteja.

välineenä. Kansalaisia ei velvoiteta ottamaan digitaalista lompakkoa käyttöön, mutta yleistyessään lompakko voisi tuoda hyväksytyt sähköisen allekirjoituksen palvelut laajan joukon käyttöön.

Muut sähköisen allekirjoittamisen tavat – esimerkkinä kiinteistön kauppa

Sähköisen asiakirjan yhdistäminen tekijäänsä ei välttämättä vaadi sähköisen allekirjoituksen palvelua, vaan sama toiminnallisuus on mahdollista teknisesti rakentaa muillakin ratkaisuilla. Näin on tehty esimerkiksi kiinteistön kaupassa, jonka sähköisessä kaupankäyntijärjestelmässä ei toistaiseksi hyödynnetä eIDAS-asetuksen mukaisia sähköisiä allekirjoituksia. Ensinnäkin maakaaren (540/1995) 9 a luvun 1 §:n mukaan sähköisten asiakirjojen laatiminen ja hyväksyminen asiointijärjestelmässä edellyttää, että käyttäjä tunnustetaan luotettavasti vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista annetussa laissa (617/2009) tarkoitetulla vahvan sähköisen tunnistuspalvelun tarjoajan tarjoamalla tunnistusmenetelmällä, eIDAS-asetuksen mukaisella sähköisen allekirjoituksen hyväksytyllä varmenteella tai muulla sellaisella tunnistautumistekniikalla, joka on tietoturvalinen ja todisteellinen. Maanmittauslaitokselta saadun tiedon mukaan yksityiset tahot kirjautuvat palveluun pääsääntöisesti pankkitunnusten tai mobiilivarmenteen avulla, mutta kirjautuminen on mahdollista myös DVV:n myöntämällä henkilökortilla eli eIDAS-asetuksessa tarkoitetulla hyväksytyllä varmenteella. Palveluun kirjautuminen onnistuu myös ”muulla tietoturvallisella ja todisteellisellä tunnistautumistekniikalla”. Tämän menetelmän käyttö edellyttää erityistä sopimusta viranomaisen ja menetelmän käyttäjäorganisaation kanssa, ja sitä varten on käytössä aina erityinen tunnistusrajapinta viranomaisen ja kulloisenkin käyttäjäorganisaation kanssa. Maanmittauslaitoksen mukaan tätä menetelmää käyttävät ennen kaikkea pankit, joiden toimihenkilöt kirjautuvat palveluun näiden rajapintojen kautta.

Tunnistauduttuaan yllä kuvatulla tavalla vahvasti kiinteistövähdannan palveluun (KVP) käyttäjä voi hyväksyä eli allekirjoittaa asiakirjoja sähköisesti. Palvelun allekirjoitusprosessi ei kuitenkaan ole nk. julkisen avaimen menetelmän sähköinen allekirjoitus (eli eIDAS-asetuksen mukainen hyväksytyt tai kehittynyt sähköinen allekirjoitus), vaan eIDAS-asetuksen mukaiseen kolmanteen luokkaan eli sähköiseksi allekirjoitukseksi luokiteltava toiminnallisuus. Allekirjoitusprosessi koostuu erinäisistä asiointipalvelun tarjoamista toiminnallisuuksista, kuten tunnistautuminen, hyväksymisdatan mahdollistaminen (allekirjoita-painike), hyväksymisdatan muodostaminen (allekirjoituspainikkeen klikkaaminen), täsmäyttäminen, eheyden varmistaminen ja lokitietojen tallentaminen ja säilyttäminen. Allekirjoitusprosessi on maakaarissa säännelty vastaamaan paperiprosessissa käytettävää omakätistä allekirjoitusta (MK 9 a luvun 4, 5.3, 9 ja 16 §). Lainsäätäjä on siis maakaaren yhteydessä katsonut, että lain 9 a luvun säännösten mukaisesti

toteutettu sähköinen allekirjoitus tässä viranomaisen ylläpitämässä ja takaa-
massa järjestelmässä on sillä tavalla tosiasiallisesti luotettava ja riittävässä määrin
kiistämätön, että se voidaan rinnastaa omakätiseen allekirjoitukseen, vaikka se ei
kaikilta osin täytäkään eIDAS-asetuksessa digitaalisille allekirjoituksille asetettuja
vaatimuksia.

EOAVH-lainsäädäntöryhmän mietinnössä ehdotetaan samantyyppistä ratkaisua
uskottujen miesten tavaksi allekirjoittaa sähköinen perukirja. Mietinnössä ehdote-
taan, että uskottujen miesten tulisi tunnistautua vahvasti kuolinpesän sähköiselle
palvelualustalle, ja tämän jälkeen he voisivat allekirjoittaa sähköisen perukirjan joko
eIDAS-asetuksen mukaisella kehittyneellä sähköisellä allekirjoituksella tai muulla
tietoturvalisella ja todisteellisella tavalla. Oikeusministeriön saamien tietojen
mukaan kuolinpesän palvelualustalla ei ainakaan sen ensi vaiheessa ole tarkoitus
ottaa käyttöön kehittyneen sähköisen allekirjoittamisen palvelua, vaan allekirjoitus
toteutettaisiin tällä jälkimmäisellä tavalla. Mietinnössä ehdotetaan, että asiointi-
palvelua ylläpitävä Verohallinto voisi antaa tarkempia määräyksiä siitä, mitä tällaiset
muut tietoturvaliset ja todisteelliset tavat allekirjoittaa ovat. Valmistelun aikana
on pohdittu esimerkiksi vahvan tunnistautumisen ja asiointipalvelusta uskotuille
miehille lähetettävän, perukirjaan yhdistävän PIN-koodin hyödyntämistä.

On huomattava, että molemmissa esimerkeissä lakiin on sisällytetty (tai ehdotetaan
sisällytettävän) kirjaus siitä, että allekirjoituksen voi tehdä myös eIDAS-asetuksen
mukaisella kehittyneellä sähköisellä allekirjoituksella. Tällä hetkellä on kuitenkin
päädytty muunlaisten ”tietoturvalisten ja todisteellisten” sähköisen allekirjoitta-
misen tai hyväksymisen tapojen hyödyntämiseen. Sähköisen testamentin alle-
kirjoittamisen teknistä ratkaisua suunniteltaessa onkin hyvä huomioida, että
nykyisin viranomaistoiminnassa hyväksytään muitakin kuin eIDAS-asetuksen
mukaisia sähköisen allekirjoittamisen tapoja.

Arviointi

EIDAS-asetuksen mukaista kehittyntä allekirjoitusta pidetään viranomaistoimin-
nassa lähtökohtaisesti riittävänä luotettavuuden tasona, ja se on katsottu riittäväksi
luotettavuuden tasoksi useissa yhteyksissä. Kehittyneen allekirjoituksen ratkaisun
hyödyntäminen olisi perusteltua myös siksi, että niiden hyödyntäminen ja käyttö on
Suomessa melko laajaa. Hyväksytyjen sähköisten allekirjoitusten hyödyntäminen
on sen sijaan toistaiseksi hyvin vähäistä. Jotta sähköisen testamentin luomiseen
tarkoitettua julkisen palvelun tarjoaminen olisi mielekästä, on olennaista varmistaa,
että kansalaisilla on sekä välineet että kyky hyödyntää palvelua. Lienee turha tarjota
palvelua, jonka hyödyntäminen on toistaiseksi hyvin suurelle joukolle käytännössä
mahdotonta. Näistä syistä on perusteltua, että sähköisen testamentin voisi

allekirjoittaa eIDAS-asetuksen mukaisella kehittyneellä sähköisen allekirjoittamisen välineellä. Haasteena kuitenkin on, että koska ei ole olemassa tahoja, jotka auditoisi tai arvioisi kehittyneen sähköisen allekirjoituksen ratkaisuja, viranomaisen on hyvin vaikea varmistua siitä, että kehittyneen sähköisen allekirjoituksen vaatimukset tosiasiassa täyttyvät. Tällaisen ratkaisun valitseminen perustuisi käytännössä luottoon siitä, että palvelu vastaa kuvaustaan. Kehittyneen sähköisen allekirjoituksen edellyttäminen ei tarkoita, etteikö asiakirjaa voisi allekirjoittaa myös hyväksytyllä sähköisen allekirjoituksen välineellä, sillä jälkimmäiset ovat edellisiä korkeatasoisempia.

Hyväksytyyn sähköisen allekirjoituksen ehdoton etu on se, että niitä auditoidaan. Siten viranomainen voi varmistua siitä, että eIDAS-asetuksen vaatimukset ovat kunnossa. Lisäksi hyväksytyyn sähköisen allekirjoituksen etuna on sen automaattinen hyväksyntä kaikissa EU-jäsenvaltioissa. Hyväksyttyä sähköistä allekirjoitusta hyödyntämällä voi mahdollisimman hyvin varmistaa, että allekirjoitusta pidetään pätevänä myös ulkomaisissa tuomioistuimissa. Hyväksytyyn sähköisen allekirjoituksen hyödyntämisen haasteet taas nousevat siitä, etteivät tällaisen allekirjoittamisen tavat vielä ole laajasti suomalaisten käytössä. Jos kuitenkin eurooppalainen digilompakko otetaan käyttöön vuoden 2027 alusta, ja sen käyttö yleistyy kansalaisten keskuudessa, tämä haaste poistuu. Sähköisen testamentin toteutus ajoittuisi Suomessa todennäköisesti digilompakon käyttöönoton jälkeiseen aikaan. Jos eurooppalaisen digilompakon käyttö yleistyy, voisi olla perusteltua, että sähköinen testamentti tulisi Suomessa allekirjoittaa eIDAS-asetuksen mukaisella hyväksytyllä sähköisellä allekirjoituksella. On toisaalta huomioitava, että testamentin tekeminen on yleisintä vanhimpien ikäluokkien keskuudessa, ja uuden sähköisen allekirjoittamisen tavan käyttöönotto tuskin yleistyy ensimmäisenä samassa joukossa.

Sähköisen testamentin allekirjoittamiseen liittyen on monessa yhteydessä nostettu esiin huoli siitä, että henkilön tunnistautumiseen ja allekirjoittamiseen käytettävät välineet saattavat olla myös muiden henkilöiden käytössä ja saatavilla. Ei ole täysin poikkeuksellista, että esimerkiksi aikuiset lapset hoitavat iäkkäiden vanhempiensa asioita vanhempien omien pankkitunnusten avulla. Siten jos sähköisen testamentin voisi luoda ja allekirjoittaa pankkitunnuksilla, syntyisi kohtalainen väärinkäytösten riski. Tästä näkökulmasta sähköisen testamentin yhteydessä voisi olla hyvin houkuttavaa edellyttää mahdollisimman korkean varmuustason sähköisen allekirjoituksen käyttöä. On kuitenkin huomattava, että minkä tahansa sähköisen tunnuksen – myös DVV:n myöntämän henkilökortin tai muun hyväksytyyn sähköisen allekirjoituksen välineen – varmuus on riippuvainen siitä, miten niiden omistaja niihin suhtautuu. Aina on olemassa riski, että henkilö jakaa kirjautumiseen tarvittavat tunnuksensa, salasansansa ja muut varmistuskeinonsa toiselle ihmiselle tietoisesti tai tahattomasti. Näin voi käydä myös hyväksytyyn sähköisen allekirjoituksen välineen, kuten DVV:n myöntämän henkilökortin kohdalla. Tämä on tietysti erityisen ongelmallista

sähköisen testamentin yhteydessä, sillä testamenttia myöhemmin tulkittaessa sen väitetty tekijä ei ole enää antamassa asiasta omaa todistustaan. Onkin selvää, että yleisimmät tällä hetkellä käytössä olevat sähköisen allekirjoittamisen tavat, kuten kaksivaiheinen tunnistautuminen pankkitunnuksilla, eivät yksinään tarjoa riittävää suojaa testamenttien näkökulmasta. Testamentin todistajilla on siksi avainasema sen varmistamisessa, että testamentin todella allekirjoittaa testamentin tekijä eikä esimerkiksi henkilö, joka käyttää väitetyn testamentin tekijän sähköisen allekirjoittamisen välineitä.

Ehdotus: Sähköinen testamentti tulee allekirjoittaa eIDAS-asetuksen mukaisella hyväksytyllä sähköisellä allekirjoituksella. Jos digilompakon käyttöönotto kuitenkin viivästyy, myös muunlaisia sähköisen allekirjoittamisen ratkaisuja (kehittynyt sähköinen allekirjoitus tai muu viranomaisen hyväksymä räätälöity ratkaisu) on pidettävä mahdollisina.

4.2.1.4 Todistamisen vaatimuksesta

Nykylainsäädännön mukaan testamentilla tulee olla kaksi esteetöntä todistajaa, joiden tulee olla yhtä aikaa paikalla, kun testamentin tekijä allekirjoittaa testamentin tai tunnustaa aikaisemman allekirjoituksensa omakseen. Todistajien tulee tietää, että allekirjoitettava asiakirja on testamentti, mutta heidän ei tarvitse tuntea testamentin tarkempaa sisältöä.

Todistamista koskevalla muotovaatimuksella on monia tarkoituksia. Todistajien tehtävänä on ensinnäkin varmistaa, että testamentin tekijä on se, joka hän väittää olevansa. Kahden todistajan vaatimus vaikeuttaa huijarin esiintymistä testamentin tekijänä. Todistajien läsnäolon vaatimus vaikeuttaa myös testamentin tekijän allekirjoituksen väärentämistä ja helpottaa monenlaisten huijausten paljastamista myöhemmin. Kolmanneksi kahden esteettömän todistajan läsnäolon vaatimus suojaa testamentin tekijää painostukselta. Tärkein testamentin tekijää painostukselta suojaava säännös on PK 13 luvun 1 §:n 4 kohta, jonka mukaan painostuksen alla tehty testamentti on pätemätön. Todistajilla on merkittävä painostukselta suojaava vaikutus. Jos todistaja huomaa testamentin tekijän olevan painostuksen alaisena, todistaja voi kieltäytyä osallistumasta ja allekirjoittamasta testamenttia. Testamentin todistajat voivat myös toimia myöhemmin todistajina mahdollista testamentin moitekannetta käsiteltäessä.

Testamentin todistajilla on lisäksi merkittävä tehtävänsä sen arvioinnissa, onko testamentin tekijä ollut testamentintekokelpoinen. Todistajilta ei vaadita lääketieteellistä osaamista, eikä heillä usein olekaan pätevyyttä arvioida testaattorin terveydentilaa allekirjoitushetkellä. Todistajat voivat kuitenkin tarjota

käyttökelpoista tietoa testamentin allekirjoitushetken olosuhteista sekä muista asiaan liittyvistä tekijöistä, jos testamenttia myöhemmin moititaan. Tällaisen tiedon tarve on yhtä suuri paperisten ja sähköisten testamenttien osalta.

Todistamisen vaatimus korostaa lisäksi testamentin teon vakavuutta. Pelkkä sähköisen allekirjoituksen liittäminen testamenttiin ei välttämättä ohjaa testamentin tekijää miettimään testamentin teon merkittävyyttä, jota kahden todistajan läsnäolon vaatimus korostaa. Teon merkittävyys korostuisi joissain määrin myös silloin, jos todistajat osallistuisivat allekirjoitustilanteeseen etäyhteydellä, sillä todistajien verkossakin toteutuva läsnäolo tekee allekirjoitustilanteesta yhteisen kokemuksen, jonka toteuttamisesta pitää sopia ennalta.

Moninaisista tavoitteistaan johtuen vaikuttaa selvältä, että todistajien vaatimus on syytä ulottaa myös sähköisiin testamentteihin. Sähköiseen testamenttiin ei voisi lisätä omakätisiä allekirjoituksia, minkä vuoksi myös todistajien tulisi allekirjoittaa testamentti sähköisesti. Todistajille tulisi tarjota vastaavanlainen tapa allekirjoittaa testamentti sähköisesti kuin testamentin tekijällekin. Ruotsin sähköistä testamenttia koskevassa mietinnössä ehdotetaan, että kun testamentin tekijä on allekirjoittanut testamenttinsa ja nimennyt todistajansa, palvelualustan tulisi tarjota esimerkiksi QR-koodi, jota hyödyntämällä todistajat ohjautuvat allekirjoittamaan testamentin sähköisesti. Näin olennaiset tiedot testamentin tekijän ja todistajien IP-osoitteista ja allekirjoitusten ajankohdista tallentuvat järjestelmään. Samantyyppinen tekninen ratkaisu voisi soveltua myös Suomeen.

Yksi pohdittava kysymys on, tulisiko sähköisten testamenttien yhteydessä sallia todistaminen etänä verkkoyhteydellä, ja millaisia vaatimuksia tällaiselle etänä tapahtuvalle todistamiselle tulisi asettaa. Etänä todistaminen on ollut väliaikaisesti mahdollista COVID-19-pandemian aikana esimerkiksi Englannissa ja Walesissa. Etänä tapahtuvalta todistamiselta voitaisiin vaatia esimerkiksi sitä, että testamentin tekijä ja todistajat voisivat nähdä toistensa allekirjoitusteot – sekä itse teon videoyhteydellä että allekirjoituksen ilmestymisen sähköiseen dokumenttiin. Jos prosessille asetettaisiin tällaiset edellytykset, se ei enää juurikaan eroaisi läsnä tapahtuvasta todistamisesta.

Etänä tapahtuvasta testamentin todistamisesta voisi olla hyötyä mahdollisissa myöhemmissä oikeuskäsittelyissä. Jos todistaminen ja allekirjoittaminen tapahtuisivat etänä esimerkiksi Teamsin, Zoomin tai vastaavan videoneuvottelupalvelun välityksellä, tapahtuma olisi mahdollista tallentaa melko vaivattomasti. Tallenteelta olisi mahdollista jälkikäteisesti selvittää sekä testamentin tekijän että todistajien todennäköiset henkilöllisyydet sekä joitakin allekirjoittamisen olosuhteisiin ja testamentin tekijän mielentilaan viittaavia seikkoja. Allekirjoittamisen tallentamista

ei kuitenkaan olisi syytä vaatia, sillä sitä ei vaadita paperisen testamentinkaan osalta. Videon tallentamisvaatimus nostaisi esiin myös uusia kysymyksiä esimerkiksi videota koskevista laatuvaatimuksista.

Etänä tapahtuva todistaminen olisi kuitenkin rajatumpaa kuin fyysisesti samassa tilassa tapahtuva todistaminen. Todistajilla olisi rajoitetumpi mahdollisuus saada tietoa testamentin allekirjoittamisen olosuhteista, jos he olisivat paikalla etäyhteydellä. Heidän saatavillaan oleva tieto rajoittuisi siihen, mitä video heille välittää. Lisäksi on perusteltua pohtia, mitä lisäarvoa mahdollisuus testamentin todistamiseen etänä toisi. Kiinteistön kaupoissa ja muissa kahdenvälisissä oikeustoimissa, joissa osapuolet ovat potentiaalisesti fyysisesti kaukana toisistaan ja tapaamisen järjestäminen on siksi hankalaa, kokonaan etänä verkkoyhteydellä toteutettavan oikeustoimen hyödyt on helposti nähtävissä. Testamentin osalta asia ei ole niin yksinkertainen, sillä testamentin todistajana voi toimia kuka tahansa henkilö, joka ei itse ole edunsaaja tai läheistä sukua testamentin tekijälle. Siten testamentin tekeminen ei vaadi, että paikalle kokoontuisi välttämättä ihmisiä, jotka ovat lähtökohtaisesti fyysisesti kaukana toisistaan. Testamentin voi yleensä todistaa esimerkiksi naapuri tai muu jo valmiiksi lähistöllä oleva henkilö, minkä vuoksi etänä todistamisen mahdollisuus ei todellisuudessa merkittävästi helpottaisi testamentin tekoa suurimmassa osassa tapauksista.

Käytännössä etänä tapahtuva todistaminen voisi tapahtua esimerkiksi niin, että testamentin tekijä käynnistää todistajien kanssa videopuhelun, jakaa näytöltään muille osallistujille näkymän asiointipalveluun ja lisää sähköiseen testamenttiin allekirjoituksensa videopuhelun aikana.¹⁹ On kuitenkin huomattava, että videovälitteisen todistamisen tekninen sitominen asiointipalvelussa tapahtuvaan allekirjoitustapahtumaan sekä kaikkien videolla läsnäolevien henkilöiden vahva tunnistaminen on hankala yhtälö. Sen vuoksi DVV:n ylläpitämässä palvelussa, jossa sähköinen testamentti ehdotetaan tehtäväksi, ei ole realistisesti mahdollista tarjota vahvan tunnistamisen ja sähköisen allekirjoittamisen yhdistävää videoneuvottelupalvelua, vaan verkkoneuvottelu tulisi toteuttaa asiointipalvelun ulkopuolella. Tällöin ei voitaisi teknisesti varmistua siitä, että käyttäjät ovat olleet samassa ”virtuaalisessa” tilassa allekirjoitushetkellä. Tilanne on toisaalta sama paperisten testamenttien osalta, sillä mahdollisessa riitatilanteessa tuomioistuimen on nykyisellään käytännössä mahdotonta varmistua siitä, että testamentin todistaminen on todellisuudessa toteutettu muotovaatimusten edellyttämällä tavalla. Asiointipalveluun olisi kuitenkin mahdollista lisätä testamentin tekijälle ja todistajille

¹⁹ Ratkaisu vaatisi tekniseltä toteutukselta sen, että ruudulla ei näkyisi allekirjoittajan pankkitunnuksia tai muuta salassa pidettävää tietoa allekirjoitusprosessin aikana.

velvollisuus vakuuttaa, että testamentin todistaminen on tehty joko läsnä tai videovälitteisesti. Lisäksi olisi teknisesti mahdollista asettaa esimerkiksi 15 minuutin aikaraja, jonka sisällä molempien todistajien on allekirjoitettava testamentti.

Ruotsin selvityksessä esitetään, että sähköisen testamentin todistamisen tulisi tapahtua fyysisesti samassa paikassa. Tätä perustellaan sillä, että sähköiseen allekirjoittamiseen liittyvät riskit, kuten allekirjoittamiseen käytettävien tunnusten joutuminen väriin käsiin, ovat niin merkittävät, että niiden rajoittamiseksi tulee edellyttää todistajien fyysistä läsnäoloa. Englannin ja Walesin selvityksessä taas todetaan, että todistamisen tulisi olla mahdollista myös videovälitteisesti. Edellä kuvatuista syistä tässä arviomuistiossa päädytään jälkimmäiselle kannalle. Jos etänä todistamiselta edellytettäisiin videoyhteyttä, se ei olennaisesti eroaisi läsnä tapahtuvasta todistamisesta niin, että esimerkiksi toisena henkilönä esiintyminen olisi merkittävästi helpompaa. On toisaalta huomioitava, että etänä tapahtuvan todistamisen hyödyt eivät myöskään olisi erityisen suuret, sillä on oletettavaa, että jatkossakin testamentin todistajiksi pyydetään fyysisestikin lähietäisyydellä olevia henkilöitä. Sähköisen testamentin todistamisen pitäisikin olla mahdollista myös fyysisesti läsnä.

Ehdotus: Kahden esteettömän todistajan vaatimus tulee ulottaa myös sähköiseen testamenttiin. Myös todistajat allekirjoittavat testamentin sähköisesti. Todistaminen voi tapahtua joko fyysisesti läsnä tai videovälitteisesti etäyhteydellä.

4.2.2 Sähköisen testamentin peruuttaminen

Sähköisen testamentin alkuperäiskappale olisi viranomaisen rekisterissä sähköisessä muodossa, mikä rajoittaa testamentin tekijän mahdollisuuksia peruuttaa testamenttinsa. Kuten paperinen testamentti, sähköinenkin testamentti tulisi olla mahdollista peruuttaa uudella testamentilla. Koska paperinen testamentti ja sähköinen testamentti olisivat yhtä arvokkaita ja päteviä muotoja tehdä testamentti, on myös perusteltua, että paperisella testamentilla tulee voida peruuttaa sähköinen testamentti, ja sähköinen testamentti olisi vastaavasti pätevä tapa peruuttaa paperinen testamentti. Testamentin tulisi lisäksi muodostaan riippumatta olla nykylainsäädännön mukaisesti mahdollista peruuttaa muulla määrittelemättömällä, mutta selkeällä tavalla, kuten vapaamuotoisella kirjallisella ilmoituksella.

Erona paperisen testamentin peruuttamiseen on, että testamentin tekijällä ei ole itsenäisesti mahdollisuutta tuhota sähköistä testamenttia tai poistaa kaikkea tietoa sen olemassaolosta, sillä rekisterissä olleesta sähköisestä testamentista jää jälki. Testamentin tekijän tulisi kuitenkin voida ilmoittaa DVV:lle sähköisen testamentinsa peruuttamisesta.

Ehdotus: Sähköisen testamentin voi peruuttaa samoilla tavoilla kuin paperisen testamentin.

4.3 Sähköisen testamentin tekniset vaatimukset

4.3.1 Rekisterinpitäjä

Ruotsin sekä Englannin ja Walesin selvitysten mukaisesti on perusteltua, että sähköisen testamentin tekoa varten luotaisiin palvelualusta, jonne testamentin tekevät henkilöt voivat kirjautua sähköisesti vahvan tunnistautumisen avulla. Alustalla testamentin tekijä ja todistajat voisivat allekirjoittaa testamentin laissa edellytetyllä tavalla. Ainoastaan tällä viranomaisen tarjoamalla palvelualustalla tehdyt sähköiset testamentit katsottaisiin päteviksi. Sähköistä testamenttia ei siis jatkossakaan voisi tehdä alusta loppuun vain oman tietokoneen tekstinkäsittelyohjelmaa käyttäen.

Yksi mahdollinen vaihtoehto olisi hyödyntää sähköisten testamenttien teossa Edesmenneen omaisen asioiden vaivaton hoito -hankkeessa perustettavaa palvelualustaa, jolla kuolinpesä voi asioida sähköisesti. Tämän Verohallinnon sähköiselle asiointipalvelulle (OmaVero) pohjautuvan palvelualustan on tarkoitus olla kansalaisten käytössä vuonna 2027. Palvelualustan ylläpitäjä on kuitenkin Verohallinto, jonka tehtäväkuvaan ei kovin luontevasti sovi sähköistä testamenttia varten luodun palvelun ylläpitäminen. Lieneekin perusteltua, että sähköisen testamentin tekoa varten luotaisiin oma palvelualustansa, jota ylläpitäisi DVV.

Rekisteriviranomaisena toimivan DVV:n tulee taata sähköisten testamenttien turvallisuus ja muuttumattomuus hyvin pitkäksi ajaksi. Sähköinen testamentti tulee tallentaa pitkään säilyvässä muodossa, jota voidaan lukea rajoittamaton aika.

Ehdotus: Sähköisen testamentin voi tehdä vain Digi- ja väestötietoviraston ylläpitämässä asiointipalvelussa.

4.3.2 Sähköisen testamentin rakenteisuus

Jotta sähköisen toteutuksen hyödyt olisivat mahdollisimman suuret, sähköinen testamentti olisi syytä luoda osittain rakenteisesti eli niin, että testamentin tekijälle olisi alustalla syöttökenttiä, joihin hän täydentäisi testamenttia koskevia tietoja ja testamenttimääräyksensä. Tämä helpottaisi testamenttia koskevaa automaattista tiedonkulkua. Osa tekijää koskevista perustiedoista voisi täydentyä rakenteeseen automaattisesti väestötietojärjestelmän avulla.

Palvelualustalle olisi myös mahdollista lisätä ohjeistusta siitä, miten alustan eri osioita tulisi täyttää. Olisi kuitenkin perusteltua, että DVV ei tarjoaisi alustalla mitään erityisiä testamentin tekoon liittyviä palveluita, kuten mahdollisia käytettäviä fraaseja tai sisältösuosituksia. Palvelusta ei ole syytä välittyä ajatusta, että DVV takaisi testamentin pätevyyden tai ohjaisi testamenttimääräysten sisällön muotoilemisessa. Testamenttimääräyksille tarkoitetun osion olisi tästä syystä oltava yksi laaja syöttökenttä, jolle tekijä voisi itse vapaasti muotoilla viimeisen tahtonsa. Näin palvelun rakenteisuus vaikuttaisi myös testamenttausvapautteen mahdollisimman vähän.

Esivalmistelussa on myös pohdittu vaihtoehtoa, jossa testamentin tekijällä olisi mahdollista listata palveluun rakenteisesti testamentinsaajia koskevat tiedot. Näin testamentinsaajiksi listatut henkilöt voisivat mahdollisesti saada testaattorin kuoleman jälkeen DVV:ltä ilmoituksen, että rekisteristä löytyy sähköinen testamentti, jossa heidät on nimetty testamentinsaajiksi. Nimettyjä testamentinsaajia koskevien tietojen automaattinen hyödyntäminen saattaisi kuitenkin vaatia sitä, että testaattori lisäisi testamentinsaajien nimitietojen lisäksi palveluun myös heidän henkilötunnuksensa tai y-tunnuksensa, mikä saattaa olla liian korkea edellytys. Toisaalta testamentin saajina saattaa olla vain testamentin tekijälle läheisiä henkilöitä, joten asiointipalveluun saattaisi olla syytä rakentaa mahdollisuus lisätä myös saajien henkilötunnukset. Lisäksi on pohdittu vaihtoehtoa, jossa testamentin tekijä (tai hänen avustajansa) voisi merkitä palveluun, ketkä testamentinsaajista ovat yleistestamentinsaajia ja ketkä legaatinsaajia. Erottelu on olennainen, sillä yleistestamentinsaajat ovat kuolinpesän osakkaita, mutta legaatinsaajat eivät. Näin sähköistä testamenttia voitaisiin myöhemmin automaattisesti hyödyntää kuolinpesän osakaspiirin muodostuksessa. Koska yleistestamentinsaajan ja legaatinsaajan välinen ero ei kuitenkaan välttämättä ole selvä asia kansalaiselle – tai aina oikeudelliselle ammattilaisellekaan – tällainen mahdollisuus erotella testamentinsaajat eri luokkiin voisi olla liian hämmentävä. Toiminnallisuudesta arvioidaan olevan enemmän haittaa kuin hyötyä, sillä virheellisesti tehdyt luokittelut voisivat jatkossa aiheuttaa lisätyötä kuolinpesissä.

Ehdotus: Sähköinen testamentti tehdään palvelualustalla osin rakenteisesti. Testamenttimääräykset kirjoitetaan kuitenkin vapaasti yhteen syöttöikkunaan.

4.3.3 Testamentin todistaminen

Testamentin tekijän tulisi voida täyttää palveluun myös testamentin todistajia koskevat tiedot. Lisäksi palvelun tulisi toimia niin, että testamentin tekijä voisi kutsua todistajat allekirjoittamaan testamentin sähköisesti. Tämä voitaisiin toteuttaa esimerkiksi palvelusta todistajille sähköpostilla tai suomi.fi-viestillä lähetettävän PIN-koodin tai QR-koodin avulla, joka ohjaisi todistajat oikean asiakirjan pariin. DVV tuskin voi lähitulevaisuudessa tarjota järjestelmää, jonka perusteella se voisi tarkasti määrittää testamentin tekijän ja todistajien olinpaikat testamentin todistamisen hetkellä. Siten rakennettavan järjestelmän avulla tuskin pystytään varmistamaan, että testamentin tekijä ja todistajat ovat todistajien allekirjoitushetkellä samassa paikassa. Allekirjoituksen yhteydessä tallentuu allekirjoittajan IP-osoite, mutta se ei takaa, että allekirjoittaneet henkilöt ovat olleet samassa paikassa. Lisäksi jos testamentin tekijä on allekirjoittanut testamenttinsa jo aiemmin, ja vain tunnustaa allekirjoituksensa testamentin tekijöille, testamentin tekijän IP-osoite ei tallennu palveluun todistajien allekirjoituksen yhteydessä. Palvelussa voidaan kuitenkin pyytää osapuolia vakuuttamaan, että henkilöt todella olivat samaan aikaan samassa paikassa, tai että todistaminen on toteutettu asianmukaisesti videoyhteyden välityksellä. Samoin aikaikkuna, jonka sisällä molempien todistajien tulee allekirjoittaa testamentti, voi olla rajattu. Palvelualusta tulisi lisäksi suunnitella niin, että todistajat tietävät todistavansa testamentin, mutta eivät välttämättä näe sen sisältämiä määräyksiä.

Ehdotus: Testamentin tekijä voi kutsua todistajat allekirjoittamaan testamentin sähköisesti asiointipalvelussa. Osapuolten tulee vakuuttaa, että todistaminen on toteutettu laissa asetettujen vaatimusten mukaisesti.

4.3.4 Puolesta-asiointi

Testamentin tekemiseen voi saada apua monesta paikasta, kuten asianajotoimistoista tai pankeista. Asiantuntijan avusta on hyötyä erityisesti monimutkaisissa tilanteissa, joissa eri laatuista omaisuutta on paljon ja testamentin saajia useita. Ei ole harvinaista, että avustaja kirjoittaa testamentin testaattorin antamien ohjeiden mukaan, ja testamentin tekijä allekirjoittaa valmiiksi laaditun paperisen asiakirjan.

Samanlaisen palvelun tulisi olla mahdollista myös sähköisen testamentin yhteydessä, minkä vuoksi sähköisen testamentin tekemistä varten rakennettavalla palvelualustalla tulisi mahdollistaa myös puolesta-asiointi.

Palvelualusta tulisi rakentaa niin, että oikeus toimia alustalla voisi perustua annettuun valtuutukseen. Valtuuden antamisessa voitaisiin hyödyntää hallinnon yhteisistä sähköisen asiointin tukipalveluista annetun lain (571/2016, tukipalvelulaki) mukaista asiointivaltuuspalvelua eli Suomi.fi-valtuuksia. Suomi.fi-valtuuksien avulla testamentin tekijä voisi valtuuttaa testamentin valmistelussa avustavan asiantuntijan toimimaan alustalla puolestaan. Sähköisen testamentin tekemistä asiointipalvelussa koskeva valtuutus voisi valtuuttaa avustajan ainoastaan valmistelemaan työhön eli taustatietojen ja testamenttimääräysten kirjoittamiseen. Valtuutus ei voisi koskea testamentin allekirjoittamista tai perumista, sillä nämä ovat korostetun henkilökohtaisia oikeustoimia, jotka testamentin tekijän on tehtävä henkilökohtaisesti.

Ehdotus: Testamentin tekijä voi valtuuttaa avustajansa toimimaan puolestaan sähköisen testamentin tekemistä varten rakennettavassa asiointipalvelussa suomi.fi-valtuuksien avulla.

4.3.5 Useamman tekijän testamentti

Palvelualustan kehittämisessä tulee myös huomioida mahdollisuus, että testamentin tekijöitä voi olla enemmän kuin yksi. Käytännössä järjestelmä voisi toimia niin, että yksi testamentin tekijöistä kirjautuisi palveluun ja kutsuisi toisen henkilön osallistumaan testamentin tekoon samalla tavalla kuin hän myöhemmin kutsuu todistajat allekirjoittamaan testamentin. Erityisen olennaista on, että kaksi ihmistä voisi tehdä yhteisen sähköisen testamentin (keskinäinen testamentti). Kolmen tai useamman tekijän yhteistestamentit ovat suhteellisen harvinaisia.

Ehdotus: Sähköisellä testamentilla voi olla enemmän kuin yksi tekijä.

4.3.6 Rekisteröintivaatimus

Julkisen testamenttirekisterin perustamista pohditaan arviomuistion luvussa 5. Sähköisiltä testeinteilta olisi syytä edellyttää tallentamista Digi- ja väestötietoviraston ylläpitämään testamenttirekisteriin. Tämä olisi mahdollista toteuttaa esimerkiksi niin, että sähköisen testamentin tekemisen yhteydessä testamenttia koskevat tiedot rekisteröityisivät automaattisesti. Kun testamentin tekijä on saanut

testamenttinsa valmiiksi ja se on rekisteröity, hän voisi saada itselleen sähköisen kopion testamentista. Jää pohdittavaksi, voiko testamentin tekijä katsella rekisteröityä testamenttiaan palvelussa myös myöhemmin, vai onko rekisteröinnin yhteydessä saatava sähköinen kopio testamentista riittävä.

Sähköiselle testamentille asetettava rekisteröintivaatimus ei rajoittaisi testamenttausvapautta, sillä henkilöllä olisi edelleen vapaus tehdä testamenttinsa myös paperisesti ja jättää se rekisteröimättä. Kun sähköinen testamentti on allekirjoitettu ja rekisteröity, se rinnastuisi paperisen testamentin alkuperäiskappaleeseen.

Ehdotus: Sähköinen testamentti tallentuisi automaattisesti DVV:n ylläpitämään julkiseen testamenttirekisteriin.

4.4 Lakiehdotukset

Sähköisestä testamentista ei olisi tarvetta säätää omaa lakiaan, vaan sitä koskeva sääntely olisi mahdollista sijoittaa perintökaareen. Sähköinen testamentti ei olennaisesti eroaisi paperisesta testamentista, minkä vuoksi on perusteltua, että pääsääntöisesti sama lainsäädäntö muotovaatimuksineen koskisi myös sähköistä testamenttia. Perintökaareen ei siten tarvitsisi lisätä uutta, vain sähköistä testamenttia koskevaa lukua, vaan sähköistä testamenttia koskeva erityissääntely olisi mahdollista upottaa voimassa olevan testamenttia koskevan sääntelyn joukkoon.

Lakiin tulisi lisätä säännös siitä, että testamentti on mahdollista tehdä myös sähköisesti Digi- ja väestötietoviraston tarjoamassa asiointipalvelussa. Lakiin olisi syytä lisätä myös edellytys, jonka mukaan sähköinen testamentti on rekisteröitävä Digi- ja väestötietoviraston ylläpitämään testamenttirekisteriin. On myös huomioitava, että PK 10 luvun 1 §:n sisältämä allekirjoittamista koskeva säännös ei nykyisellään kata sähköisiä allekirjoituksia. Sähköisen testamentin allekirjoittamisesta sähköisellä allekirjoituksella – ja mahdollisesti ”muulla luotettavaksi katsotulla tavalla” – tulisi siten säätää erikseen.

Testamentin tiedoksianto tulisi voida tehdä sähköisen testamentin kopiolla (ks. luku 5.5.1). Lisäksi arviomuistiossa ehdotetaan, että sähköisen testamentin kopio voisi toimia perukirjan liitteenä. Myös nämä ehdotukset todennäköisesti vaatisivat pykälämuutoksia.

Perintökaareen tehtävien muutosten lisäksi sähköisen testamentin mahdollistaminen arviomuistiossa esitetyllä tavalla todennäköisesti vaatisi testamentin laatimista varten luotavaa asiointipalvelua koskevaa uutta sääntelyä. Tämä lienee perusteltua koota uuteen, sähköisen testamentin palvelualustasta annettavaan lakiin. Laissa tulisi säätää muun muassa palvelualustan käyttötarkoituksesta ja ylläpidosta, rekisterinpitäjästä (DVV) ja palvelualustalla tapahtuvasta tietojenkäsittelystä. Mallia lakiin voisi ottaa EOAVH-lainsäädäntöryhmän mietinnössä ehdotettavasta kuolinpesän palvelualustasta annetusta laista.

Ehdotus: Sähköistä testamenttia koskeva sääntely sijoitetaan perintökaareen paperista testamenttia koskevan sääntelyn rinnalle. Lisäksi säädetään uusi laki sähköisen testamentin palvelualustasta.

4.5 Yhteenveto

Mahdollisuus tehdä testamentti kokonaan sähköisesti madaltaisi testamentin tekemisen kynnyksiä. Teknologian hyödyntäminen testamenttien tekemisessä tekisi prosessista nopeamman ja helpomman, mikä todennäköisesti nostaisi tehtyjen testamenttien määrää. Mahdollisuus tehdä testamentti sähköisesti viranomaisen tarjoamassa palvelussa voisi helpottaa testamentin tekoa, kun testamentin tekijä saisi varmuutta siitä, että kaikki palvelun edellytykset ohjeiden mukaan täyttämällä testamentti todennäköisesti täyttäisi siltä vaaditut muotovaatimukset. Uuden sähköisen tavan mahdollistaminen vahvistaisi yksilön oikeutta tehdä testamentti. Sähköinen testamentti voidaan myös arvioida osin turvallisemmaksi kuin paperinen testamentti. Sähköinen allekirjoitus voi teknologiasta riippuen olla vaikeampi väärentää kuin kynällä paperille tehty allekirjoitus. On olemassa myös teknologioita, joita hyödyntämällä voidaan varmistaa, että testamenttiasiakirjaa ei ole muutettu sähköisen allekirjoituksen lisäämisen jälkeen.

Sähköinen asiointi on yleistynyt ja sillä on selviä etuja monissa yhteyksissä, mutta testamentin osalta kaikki edut eivät ole yhtä selkeitä. Esimerkiksi päivittäisessä pankkiasioinnissa on selvää, että etänä sähköisesti tapahtuva asiointi tuo suurelle ihmisjoukolle merkittäviä etuja verrattuna henkilökohtaiseen asiointiin konttorissa. Myös esimerkiksi kiinteistön kaupassa ja muissa kahdenvälisissä oikeustoimissa, joissa osapuolet ovat mahdollisesti fyysisesti hyvin kaukana toisistaan ja tapaamisen järjestäminen siksi hankalaa, sähköisen sopimuksenteon hyödyt ovat helposti nähtävissä. Sähköistämisen edut eivät ole aivan yhtä selkeät testamentin osalta. Testamentti on asiakirja, joka tehdään yleensä hyvin harvoin, ja jonka tekemiseen tarvitaan vain yksi tietty henkilö eli testamentin tekijä itse. Testamentti vaatii myös kahta todistajaa, mutta todistajana voi toimia kuka tahansa henkilö,

joka ei ole edunsaaja tai läheistä sukua testamentin tekijälle. Siten testamentin tekeminen ei vaadi, että paikalle kokoontuisi ihmisiä, jotka ovat fyysisesti kaukana toisistaan. Testamentti on niin erityislaatuinen ja ihmiselämässä yleensä korkeintaan muutamia kertoja tehtävä tahdonilmaus, että on syytä pohtia sitä, kuinka helpoksi sen tekeminen tulee kohtuudella tehdä.

Sähköisen testamentin keskeisin etu syntyisi todennäköisesti sen pakollisesta yhteydestä julkiseen testamenttirekisteriin. Seuraavassa testamenttirekisteriä koskevassa luvussa käsitellään siksi lähinnä paperisten testamenttien rekisteröintiä.

5 Testamenttirekisteri

5.1 Taustaa

Testamenttirekisteriä on Suomessa tiettävästi valmisteltu ensimmäisen kerran 2000-luvun alussa osana maistraattien eräistä henkilörekistereistä annetun lain valmistelua. Tällöin työryhmä ehdotti mietinnössään, että maistraattien eräistä henkilörekistereistä annettavaan lakiin sisällytettäisiin myös vapaaehtoista julkista testamenttirekisteriä koskeva sääntely. Ehdotettuun rekisteriin tallennettaisiin tieto testamentista ja sen säilytyspaikasta. Rekisteröinnille ei ehdotettu oikeusvaikutuksia.²⁰ Julkisella testamenttirekisterillä tarkoitetaan tässä yhteydessä viranomaisen tarjoamaa palvelua erotuksena yksityisten toimijoiden tarjoamista rekistereistä. Julkinen ei siis tässä viittaa rekisterin sisältämien tietojen julkisuuteen.

Oikeusministeriön työryhmä julkaisi vuonna 2004 perintökaaren uudistamistarpeita käsittelevän mietinnön²¹, jossa se pohti myös testamenttirekisterin mahdollisuutta. Työryhmä suositteli julkisen vapaaehtoisen testamenttirekisterin perustamista. Työryhmä kuitenkin painotti, että rekisteröinnin tulisi olla vapaaehtoista eikä sillä tulisi olla oikeusvaikutuksia. Työryhmä esitti mallia, jossa maistraatti (nyk. DVV) tallentaisi arkistoonsa rekisteröidyn testamentin jäljennöksen. Jäljennöstä voitaisiin työryhmän mukaan käyttää apuna muun muassa silloin, kun alkuperäinen testamentti on kadonnut eikä löydy mitään todisteita siitä, että katoaminen johtuisi testamentin hävittämisestä tarkoituksessa peruuttaa se. Arkistoon voitaisiin työryhmän mukaan tallettaa myös kopio lääkärintodistuksesta, joka testamentin teon yhteydessä on hankittu testamentin tekijän oikeustoimikyvyn varmistamiseksi.

Testamenttirekisteriä on myös käsitelty useissa vastauksissa kirjallisiin kysymyksiin (mm. KK 95/2018 vp ja KK 262/2019 vp). Vastauksissa on nostettu esiin tässäkin arviomuistiossa esiteltäviä auki olevia kysymyksiä ja todettu, että testamenttirekisterin perustaminen ei poistaisi tai ehkäisisi perintöriitoja, vaan saisi aikaan uudenlaisia epävarmoja tilanteita. Vastauksissa on todettu, että tuolloiset hallitukset eivät ole pitäneet tarkoituksenmukaisena ryhtyä toimiin yhtenäisen, viranomaisen ylläpitämän testamenttirekisterin perustamiseksi.

20 OM 2003, s. 5–8.

21 OM 2004, s. 63.

5.2 Julkisen testamenttirekisterin tarkoitus

5.2.1 Testamentin säilyminen ja löytyminen

Julkisen testamenttirekisterin keskeisenä tavoitteena olisi nostaa testamentin löytymisen ja toteutumisen todennäköisyyttä. Nykyisin testamenttia säilytetään yleensä testamentin tekijän kotona, pankin tallelokerossa tai asianajajan luona. Testamentin tekijä voi pyrkiä varmistumaan testamenttinsa toteutumisesta kertomalla läheisilleen tekemästään testamentista ja sen sijainnista. Testamentti on kuitenkin arkaluontoinen asiakirja, jonka olemassaolosta kertomatta jättämiselle voi olla monia syitä. Hakemalla viranomaiselta testamenttinsa rekisteröintiä henkilö voisi varmimmalla mahdollisella tavalla taata sen, että testamentti löytyy ja otetaan huomioon hänen kuolemansa jälkeen.

5.2.2 Pesänselvityksen helpottaminen

Testamenttirekisterin toisena keskeisenä tarkoituksena olisi helpottaa ja lyhentää pesänselvitysprosesseja. Testamentti usein määrittää kuolinpesän osakspiiriä, ja se on esitettävä perunkirjoituksessa sekä liitettävä perukirjaan. Testamentin tekijän omassa säilytyksessä olleen testamentin etsiminen voi olla hankalaa ja viedä aikaa. Jos testamentti tulisi perillisten tietoon heti pesänselvityksen alkuvaiheessa, pesänselvitysprosessista tulisi joutuisampi ja täydennysperukirjoja tarvittaisiin harvemmin. Toimiva testamenttirekisteri saattaisi siten vähentää myös Verohallinnon perintöverotukseen liittyvää kuormitusta, mikä olisi helpotus paitsi julkiselle hallinnolle, myös verotuspäätöksiä odottaville kansalaisille.

5.2.3 Kansainvälisten tilanteiden helpottaminen

Julkisen testamenttirekisterin perustaminen voisi mahdollistaa testamenttien paremman löytymisen ja liikkumisen myös EU-tasolla, jos Suomen rekisteri liitettäisiin Euroopan testamenttirekisterien verkostoon (ENRWA). Verkostoon kuuluu tällä hetkellä 20 jäsenmaata ja yksi kumppanivaltio.

Euroopan testamenttirekisterien verkosto ENRWA toimii Euroopan notaarien neuvoston (Council of the Notariats of the European Union CNUE) yhteydessä. Siihen olisi kuitenkin mahdollista liittyä kumppanivaltiona, vaikka Suomessa ei ole käytössä etelä- ja keskieurooppalaista notaarijärjestelmää eikä Suomi siten ole CNUE:n jäsen. Tällainen liittymisprosessi on ENRWA:lta saatujen tietojen mukaan syksyllä 2025 käynnissä Liettuassa, joka ei myöskään ole notaarien neuvoston jäsen. Testamenttirekisterien verkostoon voisi liittyä siitä huolimatta, että Suomessa

testamenttirekisterin ylläpitäjä ei olisi kansallinen notariaatti, kuten suurimmassa osassa verkoston jäsenvaltioita. Syksyllä 2025 verkostoon yhdistetyistä testamenttirekistereistä Luxemburgin rekisteriä ylläpitää kansallinen väestötietojärjestelmästä ja monista muista julkisista rekistereistä vastaava viranomainen, joka jossain määrin vastaa Suomen DVV:tä. ENRWA tarjoaa teknistä apua ja asiantuntemusta julkisen testamenttirekisterin rakentamisessa ja yhdistämisessä verkostoon.

5.3 Rekisteröinnin vapaaehtoisuus

Rekisteröinti ei tällä hetkellä ole testamentin muotovaatimus. Testamenttirekisterin perustamisen yhteydessä on kuitenkin harkittava, tulisiko testamentin rekisteröinnin olla myös muiden kuin sähköisten testamenttien pätevyuden edellytys, vai tulisiko paperisten testamenttien rekisteröinnin olla edelleen vapaaehtoista.

Testamentin rekisteröinnin pakollisuutta puoltavat samat seikat, jotka yleisellä tasolla ylipäättään puoltavat testamenttirekisterin perustamista. Rekisteröintivelvoitteen tavoitteena olisi varmistaa henkilön viimeisen tahdon toteutuminen. Jos testamentti olisi rekisteröity, ei voisi syntyä tilannetta, jossa omaa etuaan tavoitteleva perillinen tuhoaisi löytämänsä testamentin kertomatta siitä kenellekään.²² Rekisterin toiminta ja hyöty olisi kuolinpesien toiminnan kannalta selkeintä silloin, jos testamentin olemassaolon ja sisällön voisi aukottomasti saada selville julkisesta rekisteristä: jos testamenttia ei löytyisi rekisteristä, sellaista ei olisi, ja toisaalta rekisterissä oleva versio testamentista olisi varmasti se viimeisin ja pätevä.

Uusien muotovaatimusten asettamista tulee kuitenkin harkita tarkasti. Testamentin muotovaatimuksilla on etunsa, mutta niillä on myös kielteisiä vaikutuksia. Muotovaatimukset nostavat oikeustoimen tekemisen kynnystä. Oikeustoimen tekemistä saatetaan vältellä, jos se koetaan hankalaksi. Testamentin teon kynnyksen liiallinen korottaminen on ongelma, sillä testamenttaussäännösten tarkoituksena on taata henkilölle oikeus saada viimeinen tahtonsa toteutetuksi. Muotovaatimukset ja niiden toteuttamisessa epäonnistuminen voivat johtaa myös tilanteisiin, joissa testamentin tekijän aito viimeinen tahto joudutaan sivuuttamaan sen vuoksi, että tekijä ei onnistunut ilmaisemaan tahtoaan oikeassa muodossa. Jotta muotovaatimuksista johtuvat negatiiviset seuraukset voidaan pitää mahdollisimman matalina,

²² Testamentin hävittämistä ja salaamista ehkäisee ennen kaikkea perintökaaren 15 luvun 2 pykälän säännös siitä, että testamentin tahallaan hävittävä tai salaava henkilö voidaan julistaa kokonaan tai osaksi menettäneeksi oikeutensa perinnön tai testamentin saamiseen.

muotovaatimusten ei tulisi olla monimutkaisempia kuin on välttämätöntä. On myös huomattava, että testamenttioikeus on perinteikästä ja laajasti kansan keskuudessa tunnettua ja sovellettavaa lainsäädäntöä, jonka keskeisen sisällön muuttamisessa tulee soveltaa varovaisuusperiaatetta.

Jotta testamenttirekisteristä tulisi kohtuullisessa ajassa aukoton, tulisi myös olemassa olevilta testeinteilta vaatia rekisteröintiä jollakin siirtymäajalla. Jos rekisteröintivelvoitteelle ei säädettäisi lainkaan takautuvia vaikutuksia, Suomessa olisi vielä useiden vuosikymmenten ajan merkittävä määrä rekisteröimättömiä päteviä testeinteja. Tällöin kaikki pätevät testeintit löytyisivät varmuudella testamenttirekisteristä vasta hyvin pitkän ajan kuluttua. Rekisteröintivelvoitteesta takautuvin vaikutuksin säätäminen taas tarkoittaisi sitä, että tekohekkellään pätevistä testeinteista tulisi ajan kuluessa pätemättömiä, jos niitä ei rekisteröitäisi siirtymäajan kuluessa. Tahattomien oikeudenmenetysten mahdollisuus olisi tässä vaihtoehdossa niin merkittävä, että rekisteröintivelvoitteesta mahdollisesti saatavat hyödyt eivät puolla jälkikäteisen rekisteröintivelvoitteen asettamista. Julkisen testamenttirekisterin tarkoituksena on ensisijaisesti taata testamentin tekijän viimeisen tahdon mahdollisimman hyvä toteutuminen. Jos testamentin rekisteröinti säädettäisiin takautuvasti pakolliseksi, saattaisi vaatimus kääntyä tavoitetta vastaan, sillä henkilön viimeistä tahtoa heijastava testamentti voitaisiin katsoa pätemättömäksi eikä sitä toteutettaisi, jos tekijä ei jostain syystä olisi hakenut testamentilleen jälkikäteisesti rekisteröintiä.

Taannehtivistakaan vaikutuksista säätämällä tuskin päästäisiin täydellisen rekisterin tavoitteeseen, sillä ideaalin toteutumista hankaloittaa myös hätätilatestamenttien mahdollisuus (ks. luku 2.1.4). Koska hätätilatestamentti on mahdollinen vain silloin, kun henkilö on estynyt tekemään testamenttia määrämuodossa – mikä tarkoittanee, että henkilö on estynyt myös hakemaan sen rekisteröintiä – rekisterin ulkopuolelle jäisi joka tapauksessa päteviä testeinteja. Hätätilatestamentti voi olla myös suullinen, joten joidenkin pätevien testeintien rekisteröinnin estäisi jo niiden muoto. Jos siis haluttaisiin tavoittaa asiantila, jossa kaikki pätevät testeintit löytyisivät testamenttirekisteristä, hätätilatestamentin teon mahdollisuus tulisi lakkauttaa. Hätätilatestamentti on perinteinen yhteispohjoismainen ilmiö, jonka poistamista kansallisesta laista ei voida pitää perusteltuna vain testamenttirekisterin kattavuuden takaamiseksi.

Yksi mahdollinen malli olisi säätää testamentin muotovaatimukseksi rekisteröinti lakien voimaantulosta alkaen ja tehdä vapaaehtoinen rekisteröinti mahdolliseksi myös ennen lakien voimaantuloa tehdyille testeinteille. Näin kaikki jatkossa tehtävät testeintit löytyisivät hätätilatestamenteista lukuun ottamatta rekisteristä, ja hiljalleen yhä suurempi osuus testeinteista tulisi rekisteröidyksi. Tältäkin

osin on arvioitava rekisteröintivelvoitteella saavutettavia etuja ja sen mahdollisesti aiheuttamia haittoja. Uuden muotovaatimuksen asettaminen epäilemättä nostaisi testamenttauskynnystä. Testamentin rekisteröimättä jättäminen johtaisi asiakirjan pätemättömyyteen, vaikka asiakirja muuten täyttäisi aiemman lain muotovaatimukset. Tahattomien oikeudenmenetyksen riski olisi tällaisessakin ratkaisussa melko suuri.

Testamenttausvapaus rajoittuisi myös muilla tavoilla. Nykylainsäädännön mukaan testamentti on mahdollista peruuttaa vapaamuotoisella, selkeällä tahdonilmauksella (ks. luku 2.1.3). Jotta voitaisiin olla varmoja, että kaikki testamenttirekisterissä olevat testamentit ovat päteviä ja viimeisimpiä versioita tekijöidensä tahdoista, testamentin peruuttamisen tapoja tulisi rajata niin, että peruuttaminen olisi pätevä vain, jos siitä olisi ilmoitettu rekisteriviranomaiselle. Tämä nostaisi myös viimeisen tahdon muuttamisen ja päivittämisen kynnyksiä. On lisäksi todennäköistä, että viranomaisen tulisi perimään testamentin rekisteröinnistä maksun (ks. luku 6). Pakollisen rekisteröinnin – ja mahdollisesti myös pakollisten muutoksista ja peruuttamisesta ilmoittamisen – maksullisuus tekisi siten samalla testamentin tekemisestä maksullista, mikä maksun suuruudesta riippuen saattaisi nostaa testamentin tekemisen kynnyksiä merkittävästi.

Ruotsin selvityksen testamenttirekisteriä koskevassa osiossa on todettu, ettei selvitykseen ole sen toimeksiannon perusteella syytä sisällyttää arviota testamentin rekisteröimisen pakollisuudesta. Ruotsin selvityksessä on otettu lähtökohdaksi, että testamentin rekisteröinnin tulisi olla vapaaehtoista. Edellä kuvatuista syistä voidaan todeta, että myös Suomessa mahdollisen julkisen testamenttirekisterin hyödyntämisen tulisi perustua vapaaehtoisuuteen.

Ehdotus: Paperisten testamenttien rekisteröinti olisi vapaaehtoista.

5.4 Julkisen testamenttirekisterin toteuttamistapa

5.4.1 Taustaa

Erilaisia julkisen testamenttirekisterin toteutustapoja on arvioitu aiemmin ainakin Skatteverketin asiaa koskevassa selvityksessä²³ sekä Pirkko Anttilan oikeusministeriölle tekemässä muistiossa²⁴. Toteutusmalleja on arvioitu myös

²³ Skatteverket 2022.

²⁴ Anttila 2023.

Edesmenneen omaisen asioiden vaivaton hoito -hankkeen lainsäädäntötyöryhmässä ja osana EOAVH -ohjelmaa teetetyssä selvityksessä markkina-toimijoiden näkemyksistä testamenttirekisteristä.²⁵ Alla esitellään lyhyesti neljä arvioitavana ollutta mallia.

5.4.2 Mahdolliset toteuttamistavat

5.4.2.1 Vain tietoja sisältävä testamenttirekisteri

Ensimmäinen pohdituista malleista on rekisteri, joka sisältää ainoastaan tietoja testamentin laatimisesta. Tässä mallissa rekisteriin tallennettaisiin tieto testamentin olemassaolosta sekä säilytyspaikasta. Rekisteriin voitaisiin myös tallentaa tieto siitä, kuka tai ketkä saavat testamenttia koskevat tiedot testamentin tekijän kuoleman jälkeen. Ennen rekisteröintiä viranomaisen tulisi tarkastaa, että testamentin tekijä on tunnistettavissa ja että hänen henkilötietonsa pitävät paikkansa. Tällainen rekisteri ei vaatisi fyysisten asiakirjojen tallennustilaa, ja kaikki rekisteröintiin liittyvä voitaisiin toteuttaa sähköisesti. Rekisteri ei vaikuttaisi testamentin tekijän mahdollisuuteen peruuttaa testamenttinsa, koska testamentin tekijällä olisi hallussaan testamentin alkuperäiskappale. Testamentin tekijä voisi edelleen helposti laatia uuden testamentin, hävittää alkuperäisen asiakirjan tai muulla tavoin yksiselitteisesti osoittaa, että testamentti ei enää ole hänen viimeinen tahtonsa.

Vain tietoja sisältävä rekisteri antaisi testamentin tekijälle jonkin verran lisävarmuutta siitä, että hänen testamenttinsa löydetään ja toteutetaan kuoleman jälkeen. Rekisteri olisi suhteellisen helppo rakentaa ja sen ylläpito olisi melko vaivatonta, sillä rekisteriviranomaisen tehtävänä olisi ainoastaan varmistaa, että testamentin tekijä voidaan tunnistaa ja hänen henkilötietonsa ovat oikein. Rekisterin kansalaisille ja viranomaisille tuottama lisäarvo tuskin kuitenkaan olisi riittävän merkittävä perustellakseen tällaisen julkisen testamenttirekisterin perustamista. On lisäksi huomattava, että jo nyt yksityiset toimijat tarjoavat kuvattua kaltaista palvelua.

5.4.2.2 Rekisteri, jossa olisi testamentin jäljennös

Vaihtoehtona pelkälle tiedolle sisältävälle mallille olisi rekisteri, joka sisältäisi edellisessä mallissa tallennettavien tietojen lisäksi myös sähköisessä muodossa tallennetun jäljennöksen testamentista (esim. pdf-tiedostona). Tämä lisäisi varmuutta siitä, että testamentti löydetään testamentin tekijän kuoleman jälkeen. Lisäksi

25 Solita Oy 2025.

rekisteriviranomaiselle voitaisiin asettaa tehtävä silmällä tallennettava asiakirja ja varmistaa, että testamentin tietyt muodolliset perusedellytykset täyttyvät. Viranomaisena voisi esimerkiksi varmistaa, että testamentin tekijä on tarpeeksi vanha tekemään testamentin; että asiakirja ilmentää testamentin tekijän tahtoa kuoleman jälkeen; ja että testamentin tekijä ja kaksi todistajaa ovat allekirjoittaneet sen. Rekisteröinti ei kuitenkaan takaisi testamentin pätevyyttä. Kuvailtu tarkastus olisi tarpeen myös sen varmistamiseksi, että testamenttirekisteri ei sisältäisi muita yksityis-oikeudellisia asiakirjoja kuin mitä on tarkoitettu.

Tämäkään vaihtoehto ei vaikuttaisi testamentin tekijän mahdollisuuteen peruuttaa testamenttinsa tai muuttaa sitä. Testamentin tekijä voisi edelleen laatia uuden testamentin, hävittää alkuperäisen asiakirjan tai muulla tavoin yksiselitteisesti osoittaa, että testamentti ei enää ole hänen viimeinen tahtonsa. Testamentin tekijän olisi voitava ilmoittaa testamenttirekisteriin, että hän on peruuttanut määräyksensä. Rekisteröinnin hyödyt jäisivät kuitenkin rajallisiksi, mikäli rekisteröinnille ei säädettäisi oikeusvaikutuksia, sillä testamentin toteuttaminen edellyttää nykyisin alkuperäiskappaleen olemassaoloa. Jos rekisteröinnillä ei olisi minkäänlaisia oikeusvaikutuksia, kopion sisältävä rekisteri olisi omiaan aiheuttamaan epäselvyyksiä kansalaisten keskuudessa.

5.4.2.3 Rekisteri, jossa säilytettäisiin alkuperäistä paperista asiakirjaa

Kolmannessa vaihtoehdossa rekisteriin tuotaisiin tekijää ja tiedoksiantoa koskevien tietojen lisäksi Norjan mallin mukaisesti testamentin alkuperäiskappale. Tässä mallissa rekisteri siis sisältäisi paperisia asiakirjoja, jotka toimitettaisiin rekisteriviranomaiselle pääasiassa kirjeitse. Alkuperäisten asiakirjojen luotettava lähettäminen viranomaiselle aiheuttaisi hakijalle vaivaa ja kustannuksia, minkä lisäksi asiakirjojen manuaalinen käsittely, arkistointi ja säilyttäminen lisäisivät myös viranomaisen työmäärää, hyllytilan tarvetta ja kustannuksia.

Testamenttirekisteri, joka edellyttää rekisterinpitäjän säilyttävän testamentin alkuperäisenä, antaisi testamentintekijälle suurimman varmuuden siitä, että hänen testamenttinsa löydetään kuoleman jälkeen. Testamentin tekijän ei tarvitsisi säilyttää testamenttia itse. Mallissa viranomaisena tarjoaisi pankin tai asianajotoimiston rinnalla mahdollisuuden säilyttää testamenttia, mutta kansalaiselle lisäarvo syntyisi siitä, että testamentin tekijän kuoltua rekisteriviranomaisella olisi velvollisuus toimittaa testamentin alkuperäiskappale sille, jonka testamentin tekijä on itse nimennyt vastaanottajaksi. Malli rakentaisi testamentin tekijälle suojan sitä vastaan, että omaa etuaan tavoitteleva perillinen löytäisi ja hävittäisi itselleen epämieluisan testamentin. Jos rekisterinpitäjä säilyttäisi alkuperäistä asiakirjaa, testamentin tekijän mahdollisuus peruuttaa testamenttiä kapenisi jonkin verran,

sillä hän ei voisi itsenäisesti hävittää alkuperäiskappaletta. Testamentin tekijä voisi kuitenkin edelleen peruuttaa testamenttinsa laatimalla uuden testamentin tai ilmaisella muulla tavoin yksiselitteisesti, ettei rekisterissä oleva testamentti enää ole hänen viimeinen tahtonsa.

Tämän mallin kaltainen testamenttirekisteri ei vastaisi nykypäivän tarpeisiin eikä toteuttaisi Suomen digitaalisen kompassin (VNS 10/2022 vp) tavoitteita. Paperisia alkuperäiskappaleita sisältävässä rekisterissä ei voisi asioida täysin sähköisesti, sillä paperinen asiakirja olisi kirjattava rekisterinpitäjälle ja siirrettävä arkistoon. Ruotsin Skatteverket on arvioinut, että miljoonan 3-sivuisen testamentin säilyttäminen vaatisi 700 metriä hyllytilaa. Haasteita loisi myös rekisterin toimintaan tarvittavan manuaalisen työn tarve. Rekisteri vaatisi huomattavan määrän manuaalista virasto-työtä sekä säilytystilaa, jossa testamenttien tulisi säilyä kunnossa.

5.4.2.4 Rekisteri, jossa säilytettäisiin rakenteisia sähköisiä asiakirjoja

Neljäs testamenttirekisterin malli lähtee siitä, että viranomainen tarjoaa asiointipalvelun, jossa testamentti olisi mahdollista tehdä ainakin osittain rakenteisessa muodossa täysin sähköisesti. Asiointipalvelussa tehdyt testamentit tallentuisivat sähköiseen rekisteriin. Testamenttirekisteri, jossa säilytetään testamentin alkuperäiskappaletta tai sitä vastaavaa digitaalista kopiota, antaisi testamentin tekijälle suurimman varmuuden siitä, että hänen testamenttinsa löydetään kuoleman jälkeen. Testamentin tekijän ei tarvitsisi säilyttää testamenttia itse. Tämä merkitsisi myös hyvin vahvaa suojaa sitä vastaan, että testamentti tuhottaisiin sellaisen henkilön toimesta, joka ei hyödy testamentista. Testamentin tekoa varten rakennetun asiointipalvelun ja sen rakenteisen muodon hyödyntäminen saattaisi vähentää testamenttien muotovirheitä. Toteutuksella voitaisiin mahdollistaa myös viranomaisten välinen tietojensaanti teknisen rajapinnan tai katseluyhteyden avulla.

5.4.3 Yhteenveto

Mahdollinen testamenttirekisteri olisi syytä suunnitella niin, että testamentin tekijän tarpeet toisaalta suojata testamenttiaan ja toisaalta tarvittaessa muuttaa tai kumota testamenttinsa ovat tasapainossa. Rekisteri olisi myös tarpeen rakentaa niin, että sitä voisi käsitellä pääosin sähköisesti. Testamenttirekisteri, joka sisältää vain tiedon testamentista ja sen säilytyspaikasta, ei ole hyödyiltään niin suuri, että sellaisen rakentaminen olisi perusteltua. Tämä johtopäätös sai tukea myös

markkinatoimijoilta.²⁶ Toisaalta testamenttirekisteri, joka sisältäisi paperisten testamenttien alkuperäiskappaleita, vaatisi merkittävän määrän manuaalista työtä sekä rekisteröintiä hakevalta henkilöltä että rekisterinpitäjäviranomaiselta eikä toteutaisi Suomen digitaalisen kompassin tavoitteita.

Yksityisyyden suojan turvaaminen on keskeistä testamenttirekisteriä suunniteltaessa. Rekisteri tulee suunnitella niin, että testamentin yksityinen luonne säilytetään, ja että pääsy rekisterissä oleviin tietoihin on tiukasti rajattu. Tämä lienee kuitenkin mahdollista useamman eri rekisterimallin osalta, sillä näin toimitaan jomon olemassa olevan rekisterin kohdalla.

Ruotsin selvityksessä on ehdotettu, että Ruotsin julkiseen testamenttirekisteriin tulisi voida tallentaa sekä paperisia että sähköisiä testamentteja. Vastaava hybridimalli vaikuttaa mielekkäimmältä vaihtoehdolta myös Suomessa. On selvää, että paperisen asioinnin mahdollistaminen sähköisen asioinnin rinnalla aiheuttaa lisäkustannuksia. Toisaalta on myös selvää, että merkittävä osa testeista tulee sähköisen testamentin mahdollistamisesta huolimatta olemaan paperisia vielä vuosikymmenten ajan. Julkisesta testamenttirekisteristä kansalaisille aiheutuva hyöty voidaan siten arvioida huomattavasti suuremmaksi silloin, kun rekisteriin voi tallentaa myös paperisia testamentteja.

Testamenttirekisteri, jossa säilytetään alkuperäisen testamentin kopiota, on mielekäs vain, jos rekisteröinnillä on joitakin oikeusvaikutuksia. Jotta kopiolla voisi olla oikeusvaikutuksia, on perusteltua, että kopion tulisi olla oikeaksi vakuutettu. Lisäksi rekisteröinnin oikeusvaikutuksista johtuen olisi perusteltua, että rekisteröintiä voisi hakea vain testamentin tekijä tai hänen tehtävään valtuuttamansa henkilö.

Paperisen testamentin rekisteröinnin ei ehdoteta olevan pakollista. Siten rekisterin perustaminen ei poista testamenttia koskevia riita-asioita, vaan saattaa luoda uudenlaisia haasteita. Jatkossakin Suomessa olisi täysin päteviä testamentteja, joista ei ole tietoa rekisterissä. Lisäksi, vaikka jokin versio testamentista rekisteröitäisiin, ei ole takeita siitä, etteikö testamenttia olisi muutettu tai kumottu myöhemmällä testamentilla, jota ei ole rekisteröity. Näistä lähtökohdista testamenttirekisteri ei missään mallissa olisi "aukoton", eivätkä nykyiset allekirjoituksia ja esteellisyyksiä koskevat riidat tulisi täysin poistumaan.

26 Solita Oy 2025.

Ehdotus: Digi- ja väestötietoviraston tarjoamassa asiointipalvelussa tehtävät sähköiset testamentit tallennetaan julkiseen testamenttirekisteriin. Samaan testamenttirekisteriin tulee voida tallentaa myös paperisten testamenttien tietoja ja kopioita. Testamentin rekisteröinnille tulee säätää oikeusvaikutuksia.

5.5 Testamenttirekisterin toiminta

5.5.1 Rekisteröinnin oikeusvaikutukset

Nykyinen lainsäädäntö asettaa testamentin alkuperäiskappaleen merkittävään asemaan, sillä kadonnut testamentti oletetaan lähtökohtaisesti peruutetuksi. Testamentin voi antaa tiedoksi kuolinpesän osakkaille toimittamalla heille oikeaksi todistetun kopion testamentista, mutta alkuperäiskappaleen tulee lähtökohtaisesti olla saatavilla. Testamentin täytäntöönpano ei kuitenkaan poikkeuksetta vaadi alkuperäisen testamenttiasiakirjan olemassaoloa, vaan täytäntöönpanovaiheessa on olennaista se, että kaiken käytettävissä olevan aineiston (kuten testamentin kopion) avulla voidaan selvittää testamentin tekijän tahto ja tarkoitus.²⁷ Alkuperäiskappaleen olemassaolo kuitenkin torjuu oletaman siitä, että testamentti olisi peruutettu tuhoamalla.

Nykyisellään testamentin tallentamiselle tai rekisteröimiselle ei ole säädetty oikeusvaikutuksia. Testamentin rekisteröinnistä saatavat hyödyt olisivat kuitenkin kansalaisen näkökulmasta hyvin rajalliset, jos kansalaisen velvollisuus olisi rekisteröinnin jälkeenkäinkin varmistaa, että perilliset löytävät ja säilyttävät testamentin alkuperäiskappaleen. Jotta testamenttirekisteristä olisi käytännön hyötyä, testamentin rekisteröityä versiota tulisi pitää testamentin tekijän viimeisenä tahtona, vaikka vastaavaa testamentin alkuperäiskappaletta ei löytyisi. Tämä olisi muutos nykyiseen testamenttioikeuteen, sillä se kääntäisi nykyisen oletaman toisin päin: jatkossa rekisteröity kopio testamentista katsottaisiin päteväksi, jos testamentin alkuperäiskappaletta ei löydy, eikä rekisteröityä testamenttia ole myöhemmin muutettu tai kumottu. Kun testamentin tekijä on päättänyt rekisteröidä testamenttinsa, on perusteltua olettaa, että rekisteröity versio todella vastaa tekijän viimeistä tahtoa niin kauan kuin hän ei ole myöhemmin selvästi ilmaissut toisin. Rekisteröidyn version tulisi siksi katsoa vastaavan tekijänsä viimeistä tahtoa silloinkin, kun alkuperäiskappaletta ei löydy, tai ainoa löytyvä alkuperäiskappale on päivätty ennen rekisteröityä testamenttia.

27 Aarnio – Kangas 2015, s. 461–466.

Jos rekisteröidylle testamentin kopiolle annetaan tällainen erityisasema, tulee jatkossa syntymään riitatilanteita, joissa kiistellään rekisteröidyn version pätevydestä. Tällöin todistelulla on keskeinen merkitys, ja riippuu tilanteesta, mitä versiota tuomioistuimien lopulta pitää päteväksi. On selvää, että vaikka testamentin kopio löytyisi rekisteristä, perillisillä tulisi olla oikeus moittia testamenttia. Kanneajan (PK 14:5) tulisi lähteä juoksemaan hetkestä, jolloin rekisteröidyn testamentin kopio on toimitettu perillisten tietoon. Moittijan vastuulle jäisi todistaa, että rekisterissä oleva testamentti on kumottu. Testamentin rekisteröinnillä on oma tehtävänsä todistelussa myös silloin, kun rekisteröityä testamenttia ennen tehtyä alkuperäiskappaletta väitetään päteväksi. Testamenttiriitojen minimoimiseksi olisi tärkeää, että rekisteröidessään paperista testamenttia testamentin tekijä voisi samalla tallentaa rekisteriin tiedon siitä, missä alkuperäiskappaletta säilytetään.

Samoin testamentin rekisteröintimahdollisuudesta huolimatta olisi yhä keskeistä, että testamentin tekijällä säilyisi vapaus tehdä uusi, rekisteröimätön testamentti, vaikka hän olisi aiemmin rekisteröinyt testamentin. Testamenttausvapauden näkökulmasta on tärkeää, että viimeisin testamentti olisi aina pätevä riippumatta siitä, onko sitä tai sitä edeltäneitä testamentteja rekisteröity vai ei. Jo nykyisinkin syntyy tilanteita, joissa henkilön jäljiltä löytyy useampi testamentti. Jos kyse on eri omaisuususeriin kohdistuvista testamenttimääräyksistä, jokaista testamenttia voidaan kohdella rinnakkain yhtä päteväksi. Jos testamentteissa annetaan määräyksiä samasta omaisuususeristä, lähtökohta on, että viimeisin testamentti vastaa tekijänsä viimeistä tahtoa ja on siten pätevä. Lähtökohta on tämä, vaikka viimeisimmässä testamentissa ei erikseen todettaisi, että se kumoaa aikaisemmat. Rekisteröityjen testamenttien yhteydessä on mielekästä lähteä samoista lähtökohdista, sillä todellisuudessa rekisteröity kopio heijastelee vain alkuperäiskappalettaan. Jos jäämistöstä löytyy myöhemmin päivätty eri testamentin alkuperäiskappale, oletuksena tulisi olla, että tämä myöhempi alkuperäiskappale vastaa parhaiten vainajan viimeistä tahtoa siitä huolimatta, ettei sitä ole rekisteröity.

Edellä esitetty lähtökohta on, että testamenttirekisteristä löytyvää testamentin kopiota pidetään vainajan viimeisenä tahtona, jos muuta ei väitetä. Saattaa kuitenkin olla, että testamentin tekijä on laatinut hätätilatestamentin rekisteröinnin jälkeen. Jos jäämistöstä löytyy pätevä hätätilatestamentti, sen ja rekisteristä löytyvän kopion suhde tulisi käsittää samalla tavoin kuin pätevän hätätilatestamentin ja aiemmin tehdyn testamentin alkuperäiskappaleen suhde. Hätätilatestamentti kertoo siitä, että testamentin tekijä on halunnut muuttaa tai kumota aiemman testamenttinsa. Hätätilatestamentti voi siis joko kumota aiemman (rekisteröidyn) testamentin tai olla voimassa aiemmin tehdyn testamentin rinnalla, jos se koskee eri omaisuususeriä.

Arviomuistiossa esitetty malli johtaa käytännössä siihen, että rekisterissä olevaa testamentin rekisteröityä kopiota kohdellaan monissa yhteyksissä kuin alkuperäiskappaletta. Rekisteröidyn testamentin alkuperäiskappaleella ei siis jatkossa olisi samaa käytännön merkitystä kuin nykyisin. Tarkoitus ei kuitenkaan ole tehdä alkuperäiskappaletta tarpeettomaksi. Lähtökohtaisesti testamentin tekijän tulisi säilyttää alkuperäiskappale samalla tavoin kuin nykyisin. Jos alkuperäiskappale löytyy ja se vastaa rekisteröityä versiota, on se keskeinen todiste siitä, että kyseessä todella on testamentin tekijän viimeinen tahto. Sen vuoksi on olennaista, että testamentin tekijälle kerrotaan rekisteröinnin yhteydessä hyvin selkeästi testamentin rekisteröinnin vaikutuksista, tavoista muuttaa tai kumota testamentti sekä testamentin alkuperäiskappaleen säilytyksen tärkeydestä.

Rekisteröinnin hyödyn maksimoimiseksi olisi tärkeää, että testamenttirekisteristä löytyvää testamentin kopiota tulisi voida käyttää viranomais- ja muussa asiainnissa kuin alkuperäiskappaletta. Rekisteröidyn testamentin kopion tulisi esimerkiksi vastata PK 14 luvun 4 §:ssä tarkoitettua oikeaksi todistettua jäljennöstä testamentista, jolla testamentti voidaan antaa tiedoksi perillisille. Kopiolla tulisi siis voida pätevästi antaa testamentti tiedoksi riippumatta siitä, onko testamentin alkuperäiskappale edelleen olemassa. Samoin rekisteröidyn testamentin kopion tulisi voida lähtökohtaisesti määrittää myös kuolinpesän osakaspiiriä, vaikka alkuperäiskappaletta ei löytyisikään. Rekisterissä olevan kopion tulee kelvata myös perukirjan liitteeksi. Jotta rekisteröidylle kopiolle voitaisiin antaa tällainen merkitys, on rekisteröinnille asetettava ehtoja.

Ehdotus: Testamenttirekisterissä oleva kopio oletetaan päteväksi, jos testamentin alkuperäiskappaletta ei löydy, eikä testamenttia ole rekisteröinnin jälkeen muutettu tai kumottu.

5.5.2 Testamenttien rekisteröinti

5.5.2.1 Rekisterinpitäjä

Arviomuistion ehdotus on, että DVV toimisi sekä sähköisiä testamentteja että paperisten testamenttien kopioita sisältävän testamenttirekisterin rekisterinpitäjänä. DVV:n tehtäviin kuuluu jo nyt paljon testamenttien rekisteröintiä vastaavia tehtäviä, kuten avioehtojen ja avio-oikeuden vanhentumista koskevien sopimusten rekisteröinti.

Ehdotus: Julkista testamenttirekisteriä ylläpitää Digi- ja väestötietovirasto.

5.5.2.2 Rekisteröintihakemus

Jotta voidaan varmistaa, että testamenttirekisteriin tallennetaan pätevän alkuperäisen paperitestamentin kopio, hakemukselle tulee asettaa joitakin muotovaatimuksia. Julkisen rekisterin hyödyn maksimoimiseksi on kuitenkin keskeistä, että testamentin rekisteröinti on mahdollisimman yksinkertaista. Myös paperisen testamentin rekisteröintiä tulee voida hakea kokonaan sähköisesti. Lienee kuitenkin perusteltua, että testamentille on ainakin tietyn siirtymäajan verran mahdollista hakea rekisteröintiä myös kokonaan paperisessa menettelyssä.

On perusteltua edellyttää, että rekisteröintihakemuksen tulee olla testamentin tekijän allekirjoittama, ja sen liitteenä tulee olla testamentin tekijän oikeaksi vakuuttama kopio alkuperäisestä testamentista. Testamentin tekijän tulee tunnistautua vahvasti sähköisen hakemuksen jättämisen yhteydessä. Sähköisen hakemuksen tekemisen tulee olla mahdollista viranomaisen tarjoamassa palvelussa, ja tässä yhteydessä hakijan tulee sekä pystyä tunnistautumaan että allekirjoittamaan hakemus. Testamentin tekijän pitäisi pystyä tunnistauduttuaan myös vakuuttamaan, että hakemukseen liitetty testamentti todella on hänen voimassa olevan testamenttinsa alkuperäiskappaleen kopio. Koska testamentti on hyvin henkilökohtainen asiakirja, ei liene mielekästä vaatia, että joku muu kuin testamentin tekijä (tai hänen edustajansa) varmistaisi, että liitetty kopio todella vastaa alkuperäistä testamenttia. Samoin malli, jossa rekisteröinnin hakijan tulisi esittää alkuperäiskappale Digi- ja väestötietovirastolle, vaikuttaa turhan jähmeältä. Tunnistautumiselle ja käytetylle sähköisen allekirjoituksen välineelle tulisi kuitenkin asettaa korkeat vaatimukset.

Sähköisten palveluiden hyödyntäminen on nykyisin suhteellisen yleistä, ja on oletettavaa, että suurin osa testamentin rekisteröintiä hakevista henkilöistä haluaisi asioida kokonaan sähköisesti. Rekisteröintimahdollisuuden tarjoaminen vain sähköisesti tuskin olisi yhdenvertaisuusperiaatteen vastaista, jos testamentin rekisteröinti ei jatkossakaan olisi pakollista. Rekisteröintimahdollisuutta olisi kuitenkin syytä tietyn siirtymäajan verran tarjota paperisesti myös niille, joiden digikyvykyys ei yllä kokonaan sähköisen rekisteröinnin edellyttämälle tasolle. Paperisen rekisteröintihakemuksen tulisi olla testamentin tekijän allekirjoittama. Rekisteröintiä pitäisi voida hakea paitsi postitse myös henkilökohtaisesti DVV:n palvelupaikassa. Tällöin hakijan tulisi esittää henkilöllisyystodistuksensa ja rekisteröitävän testamentin alkuperäiskappale tai sen oikeaksi vahvistettu kopio, jonka hakija myös vakuuttaa oikeaksi.

Ehdotus: Testamentin rekisteröintiä on mahdollista hakea sähköisesti tai paperisessa menettelyssä.

5.5.2.3 Rekisteröitävät tiedot

Testamenttirekisteriin tulisi tallentaa rekisterin toiminnan vaatima vähimmäismäärä tietoja. Ruotsin selvityksen mukaan testamentin rekisteröimiseksi tarvitaan testamentin lisäksi testamentin tekijän nimi, postiosoite sekä ruotsalainen henkilötunnus. Ruotsalaisen henkilötunnuksen vaatimusta on mietinnössä perusteltu sillä, että testamentin tekijän kuoleman jälkeen testamentti on voitava luotettavasti yhdistää tekijäänsä. Koska testamentin rekisteröintiä ei Ruotsissakaan ehdoteta pakolliseksi eikä se ole testamentin pätevyyden edellytys, vaatimuksen ei arvioida olevan yhdenvertaisuusperiaatteen vastainen. Samoilla perusteilla testamentin tekijältä voidaan edellyttää rekisteröintihakemuksessa suomalaista henkilötunnusta Suomessa.

Testamenttirekisteriin tulisi voida tallentaa myös tieto paperisen testamentin alkuperäiskappaleen säilytyspaikasta, jos rekisteröinti koskee paperista testamenttia. Lisäksi rekisteriin tulisi tallentaa tieto siitä, kenelle tai keille tieto rekisterissä olevasta testamentista tulisi toimittaa testamentin tekijän kuoleman jälkeen. Näistä henkilöistä tulisi olla mahdollista tallentaa myös vastaavat tiedot kuin testamentin tekijästä itsestään, eli nimi- ja osoitetietojen lisäksi henkilötunnukset, sillä DVV:n ei voida edellyttää tekijän laajaa selvitys- ja etsintätyötä, kun on aika ilmoittaa testamentin olemassaolosta.

Vuonna 2004 julkaistussa perintökaaren uudistamistarpeita koskevassa mietinnössä ehdotettiin, että valtakunnalliseen testamenttirekisteriin tulisi voida tallentaa myös kopio lääkärintodistuksesta, joka on hankittu testamentin teon yhteydessä todisteeksi testamentin tekijän oikeustoimikyvystä.²⁸ Tällainen toiminnallisuus voisi olla hyödyllinen, mutta mahdollisessa jatkovalmistelussa on syytä arvioida asiaan liittyvät tietosuojakysymykset, sillä henkilön terveystiedot (toisin kuin esimerkiksi varallisuustiedot) katsotaan EU:n tietosuoja-asetuksen 9 artiklan mukaan arkaluonteisiksi henkilötiedoiksi, joita saa käsitellä vain erityisin ehdoin.

Ehdotus: Testamenttirekisteriin tallennetaan testamentin kopion lisäksi testamentin tekijän nimi- ja osoitetiedot sekä henkilötunnus, paperisen testamentin alkuperäiskappaleen säilytyspaikka ja tiedot henkilöistä, joille testamentista tulee ilmoittaa testamentin tekijän kuoleman jälkeen.

28 OM 2004, s. 63.

5.5.2.4 Rekisteröintiä koskeva päätös

Kun testamentti on rekisteröity, DVV:n tulisi lähettää asiasta valituskelppoinen päätös testamentin tekijälle. Päätöksen liitteenä tulisi olla tietoa siitä, miten testamentin tekijä voi ilmoittaa rekisterille rekisteröidyn testamentin muutoksesta tai kumoamisesta. Lisäksi päätökseen olisi syytä liittää huomio testamentin alkuperäiskappaleen säilyttämisen tarpeellisuudesta, jos rekisteröinti koskee paperista testamenttia. Päätös olisi mahdollista lähettää kirjallisesti testamentin tekijälle joko postitse ja/tai suomi.fi-viestien avulla.

Rekisteröinnille ehdotetut vaatimukset ovat niin korkeat, että virheellisten rekisteröintien riski on melko pieni. Virheellisiäkin rekisteröintejä saattaa kuitenkin sattua. Testamentin tekijän allekirjoitus voidaan väärentää tai sähköinen tunnistautuminen voidaan tehdä toisena henkilönä esiintyen. Tapauskohtaisista seikoista riippuu, joutuuko tekijä tällaisista teoista rikosoikeudelliseen vastuuseen. Rekisteröintiä koskevan päätöksen lähettäminen testamentin tekijälle kuitenkin tarjoaisi testamentin tekijälle lisäturvaa, sillä se laskisi riskiä siitä, että testamentin kopio tallennettaisiin rekisteriin ilman, että testamentin tekijä (tai tekijäksi väitetty henkilö) saisi tietää asiasta.

Ehdotus: Digi- ja väestötietoviraston tulee tehdä testamentin rekisteröinnistä päätös.

5.5.2.5 Edustajan käyttäminen

Valmistelussa on pohdittu, tulisiko paperisen testamentin rekisteröinnin hakemisen olla korostetun henkilökohtainen oikeustoimi, jossa ei ole mahdollista käyttää edustajaa. Korostetun henkilökohtaisia oikeustoimia ovat holhoustoimesta annetun lain (442/1999) 29 §:n 3 momentin mukaan muun muassa testamentin tekeminen ja sen peruuttaminen. Korostetun henkilökohtaisen oikeustoimen mahdollisuutta on arvioitu siksi, että rekisteröinnille ehdotetaan säädettävän oikeusvaikutus, jonka mukaan rekisteristä löytyvä testamentin kopio katsotaan päteväksi testamentiksi, jos alkuperäiskappaletta ei löydy eikä testamenttia ole rekisteröinnin jälkeen peruttu tai muutettu. Rekisteröinti siis rajoittaa testamentin tekijän mahdollisuuksia peruuttaa testamenttinsa, sillä testamenttia ei rekisteröinnin jälkeen enää voi perua vain tuhoamalla alkuperäiskappale. Tästä kuitenkaan tuskin voidaan johtaa sitä, että testamentin rekisteröintiä ei missään tilanteessa voisi hakea muu kuin testamentin tekijä.

Valmistelussa on pohdittu melko yleistä esimerkkitalannetta, jossa testamentin tekijän lapset löytävät iäkkään, palvelutaloon siirtyneen vanhempansa asuntoa tyhjentäessään testamentin, jonka he haluaisivat tallentaa puolueettomaan

julkiseen rekisteriin. Testamentin tekijä ei enää olisi oikeustoimikelpoinen tekemään rekisteröintiä itse tai antamaan rekisteröinnin vaatimaa valtuutusta. Lapsille – sekä testamentin tekijälle – voisi olla hyötyä testamentin rekisteröinnistä, sillä testamentin kopio pysyisi tallessa eikä lasten tarvitsisi huolehtia testamentin alkuperäiskappaleen säilytyksestä. Mahdollisuus rekisteröidä testamentti toisen henkilön puolesta ilman erillistä valtuutusta kuitenkin tekisi mahdolliseksi tilanteen, jossa testamentin tekijä uskoo peruuttavansa testamenttinsa tuhoamalla alkuperäiskappaleen, mutta hänen puolestaan tehdyn rekisteröinnin myötä rekisteristä löytyvää testamentin kopiota pidetäänkin pätevänä testamenttina. Testamentin rekisteröinti ei ole välttämättömyys, vaan mahdollisuus testamentin tekijälle varmistaa viimeisen tahtonsa toteutuminen. Täysin vapaasti toisen puolesta tehtävä testamentin rekisteröinti loisi väärinkäytösten ja -ymmärrysten mahdollisuuden, jota ei pelkistä kätevyysyistä ole syytä tarjota. On perusteltua, että testamentin tekijän pitäisi nimenomaisesti valtuuttaa puolestaan rekisteröintiä hakeva henkilö. Näin myös testamentin tekijän oikeudellisella avustajalla, kuten asianajajalla tai pankkilakimiehellä, olisi mahdollisuus hakea testamentin rekisteröintiä testamentin tekijän valtuuttamana. Testamentin rekisteröintiä ei siis voisi hakea toisen puolesta pelkän yleisen edunvalvontavaltuutuksen nojalla, jos valtuutuksessa ei olisi erikseen mainittu oikeutta hakea testamentin rekisteröintiä. Samaan ratkaisuun on päädytty Ruotsin mietinnössä.

Ruotsin mietinnössä on ehdotettu, että mikäli testamentin rekisteröintiä haetaan edustajan välityksellä, se olisi mahdollista toteuttaa vain paperisesti, ja edustajan tulisi asioida rekisteriviranomaisen luona henkilökohtaisesti. Ruotsin mallissa edustajan henkilökohtaisesti toimittamaan paperiseen rekisteröintihakemukseen tulisi liittää kopio testamentin tekijän henkilöllisyystodistuksesta sekä valtakirja, jolla testamentin tekijä valtuuttaa edustajansa rekisteröimään testamentin. Testamentin tekijän tai hänen edustajansa tulisi myös vakuuttaa, että hakemukseen liitetty kopio vastaa alkuperäistä testamenttia.

Edustajan paperisen asioinnin tulisi ainakin tietyn siirtymäajan verran olla mahdollista myös Suomessa, mutta paperisen menettelyn rinnalla tulisi mahdollistaa edustajan käyttäminen rekisteröinnin sähköisessä hakemisessa suomi.fi-valtuuksien avulla. Valtuutuksen saanut henkilö voisi hakea testamentin rekisteröintiä testamentin tekijän puolesta viranomaisen tarjoamalla alustalla. Kun testamentti on rekisteröity hakemuksen perusteella, testamentin tekijän tulisi saada asiasta päätös (ks. edellinen luku). Näin voitaisiin estää toisen henkilön puolesta tehtyjä virheellisiä rekisteröintejä.

Ehdotus: Paperisen testamentin tekijä voi valtuuttaa toisen henkilön hakemaan testamenttinsa rekisteröintiä puolestaan.

5.5.2.6 Usean henkilön yhteinen testamentti

Yhteinen testamentti tulee voida rekisteröidä joko sen tekijöiden yhteisenä testamenttina tai jokaisen testamentin tekijän omana testamenttina. Siinäkin tapauksessa, että testamentin rekisteröintiä haettaisiin yhdessä, testamenttia tulisi rekisterin näkökulmasta käsitellä jokaisen hakijan omana testamenttina. Käytännössä kyse on siitä, että sama asiakirja toimii useamman henkilön testamenttina. Yksi testamentin tekijöistä voi siis yksin osaltaan hakea testamentin rekisteröintiä, vaikka muut tekijät eivät sitä tekisikään. Testamentin tekijä ei voisi kuitenkaan hakea rekisteröintiä muiden testamentin tekijöiden puolesta. Rekisteröintiä ei siis pitäisi tehdä sellaisten henkilöiden osalta, jotka eivät ole osallistuneet rekisteröinnin hakemiseen, eikä rekisteröinnillä tulisi olla heidän näkökulmastaan oikeusvaikutuksia.

Ehdotus: Yhteinen testamentti rekisteröidään kunkin tekijän omana testamenttina.

5.5.2.7 Rekisterinpitäjän velvollisuudet

DVV:n tulisi rekisteröinnin yhteydessä varmistaa, että kyse on testamentista, ja että testamentin tekijä on oikeutettu tekemään testamentin. Tämä edellyttäisi, että DVV:n virkahenkilön tulee silmäillä testamenttiasiakirja läpi. Koska kyse on vapaaehtoisesta rekisteristä, henkilöt, jotka ehdottomasti eivät halua kenenkään näkevän testamenttiaan, voivat olla hakematta sen rekisteröintiä.

Kun DVV vastaanottaa rekisteröintiä koskevan hakemuksen, sille olisi syytä asettaa velvollisuus tarkastaa, että hakemusta koskevat vaatimukset täyttyvät. DVV:n tulisi siis varmistaa, että hakemus sisältää testamentin tekijän koko nimen, osoitteen ja henkilötunnuksen; että testamentin tekijä on vahvasti tunnistautunut tai muuten tunnistettu; että testamentin tekijä tai hänen edustajansa on allekirjoittanut hakemuksen; ja että liitteenä on oikeaksi vahvistettu tai vakuutettu kopio testamentista. Edustajien osalta DVV:n tulisi varmistaa vielä erikseen, että edustajalla on valtuutus hakea rekisteröintiä. Hakemukseen liitetyn asiakirjan osalta DVV:n pitäisi katsoa, että kyseessä on testamentti. Tarkastuksen tulisi tältä osin olla rajattu niin, että kyse on omaisuuden jakoa koskevasta asiakirjasta eikä kyse selvästi ole muusta kuin testamentista. Asiakirjan tulisi sisältää testamentin tekijän viimeinen tahto ja usein tieto siitä, kuka tai ketkä perivät testamentin tekijän. Lisäksi viimeisen tahtonsa esittäjän tulee olla perintökaaren mukaan testamentintekokelpoinen.

Ruotsin mietinnössä ehdotetaan, että viranomaisen ei tulisi varmistaa, onko testamentti allekirjoitettu tai onko sillä kaksi todistajaa. Selvityksen mukaan näiden asioiden tarkastaminen ja muodollinen hyväksyminen saattaisi johtaa väärinkäsityksiin, sillä viranomainen ei kuitenkaan pysty varmistamaan todistajien läsnäolovaatimuksen täyttymistä tai esteellisyyksiä. On totta, että

tällaisia väärinkäsityksiä saattaa syntyä, mutta tästä huolimatta arvioidaan perustelluksi, että DVV tarkastaisi rekisteröinnin yhteydessä muotovaatimusten täyttyvän siltä osin kuin vaatimusten tarkastaminen on sille kohtuullista. DVV:n tulisi siten varmistaa, että rekisteröitävän testamentin kopiesa on testamentin tekijän sekä kahden todistajan allekirjoitukset.²⁹ Näin vältettäisiin ikäviä tilanteita, joissa rekisterissä oleva testamentin kopio todettaisiin myöhemmin pätemättömäksi tällaisen yksinkertaisen muotoseikan puutteen vuoksi. DVV:n tarkastusvelvollisuus ei kuitenkaan kattaisi sitä, että sen tulisi erikseen varmistaa testamentin allekirjoituksen oikeellisuus tai todistajien esteettömyys. Näitä vaatimuksia tutkittaisiin myöhemmin tuomioistuimessa, jos asiassa nostettaisiin moitekanne. Koska DVV:lle asetettavat vaatimukset ovat rajalliset, myös riski vahingonkorvausvelvollisuuden synnylle olisi melko pieni.

Ehdotus: Digi- ja väestötietoviraston tulee rekisteröinnin yhteydessä tarkistaa, että hakemusta ja testamenttia koskevat tietyt muotovaatimukset täyttyvät. Rekisteröinti ei tarkoittaisi, että testamentti on poikkeuksetta pätevä.

5.5.3 Rekisteröidyn testamentin muuttaminen ja peruminen

Kuten osiossa 2.1.3 on todettu, testamenttia voi muuttaa ja sen voi perua usealla tavalla. Testamentin voi perua kumoamalla sen uudella testamentilla, tuhoamalla testamentin alkuperäiskappaleen tai muuten selvästi ilmaisemalla, että testamentti ei enää vastaa tekijänsä viimeistä tahtoa. Testamenttia voi muuttaa kumoamalla joitakin sen osia tai lisäämällä testamenttiin uusia määräyksiä. Testamentin muuttamista koskevat samat muotovaatimukset kuin testamentin tekemistä.

Testamentin muuttamista ja perumista koskevat säännöt ovat keskeinen osa testamenttausvapautta. Sen vuoksi on tärkeää, että testamentin rekisteröinti rajoittaa mahdollisimman vähän testamentin tekijän oikeutta muuttaa testamenttiin kirjattua viimeistä tahtoaan. Siten olisi perusteltua, että testamentin tekijälle ei asetettaisi velvollisuutta ilmoittaa rekisteriviranomaiselle rekisterissä olevaa testamenttiaan koskevasta muutoksesta tai sen kumoamisesta. On kuitenkin selvää, että jos muutoksesta ei ilmoiteta rekisteriin, kasvaa riski sille, että testamentin rekisteröity versio arvioidaan henkilön kuoleman jälkeen päteväksi, vaikka testamenttia

²⁹ Nämä velvollisuudet vastaavat myös pitkälti sitä, mitä DVV virastolta saadun tiedon mukaan nykyisin katsoo avioehtojes rekisteröinnin yhteydessä.

olisi rekisterin ulkopuolella muutettu. Tämän vuoksi rekisteröinnin hakemisen yhteydessä olisi tärkeä kertoa testamentin tekijälle, miten hän voi ilmoittaa rekisterinpitäjälle testamenttia koskevista muutoksista.

Rekisteriin tulisi voida tallentaa tieto testamentin muuttamisesta tai perumisesta. Muutos- tai perumisilmoitukselta tulisi edellyttää samoja muotovaatimuksia kuin rekisteröintihakemukselta, ja se tulisi voida tehdä myös sähköisesti. Jos testamentin tekijä haluaa rekisteröidä uuden testamentin, hänelle tulisi tarjota mahdollisuus selventää, kumoaako uusi testamentti vanhan testamentin vai onko kyse vanhan rinnalla voimassa olevasta testamentista, ja tämä tieto tulisi tallentaa rekisteriin. Rekisteriin tulisi voida ilmoittaa myös muista muutoksista, kuten siitä, että testamentin alkuperäiskappaleen säilytyspaikka on muuttunut tai siitä, että testamentin tekijä haluaa muuttaa henkilöä, jolle testamentti tulee antaa tiedoksi hänen kuolemansa jälkeen.

Ehdotus: Testamentin tekijälle tulee olla mahdollista ilmoittaa rekisteriviranomaiselle testamentin muuttamisesta tai perumisesta.

5.5.4 Testamenttien säilytysaika

Testamentilla voi olla merkitystä pitkään tekijänsä kuoleman jälkeen. Tästä syystä on perusteltua, että testamenttirekisteriin tallennettujen kopioiden säilytysaika olisi hyvin pitkä. Tämän tulisi koskea myös testamentteja, joiden osalta rekisterissä on tietoa, että ne on peruutettu tai niitä on muutettu. Myös tilanteissa, joissa henkilö on ilmoittanut kumonneensa testamenttinsa uudella testamentilla, aiempi kumottu testamentti tulisi säilyttää rekisterissä. Tämä johtuu siitä, että rekisteriviranomainen DVV:llä ei ole mahdollisuutta arvioida, onko aiempi testamentti todella täysin tai osittain kumoutunut. Uuden testamentin pätevyys voidaan kiistää vuosia sen tekemisen jälkeen. Sen vuoksi olisi tärkeää, että myös vanhat rekisterissä olevat testamentit säilytetään mahdollisimman pitkään. Myös Ruotsin mietinnössä esitetään, että rekisterin sisältö olisi syytä säilyttää pitkään, mutta mietinnössä ei ehdoteta tarkkaa säilytysaikaa rekisterissä oleville tiedoille.

Rekisterin tietojen säilyttämistä rajoittaa EU:n yleinen tietosuojasetus, jonka 5 artiklan mukaan henkilötietoja saa säilyttää vain niin kauan kuin se on tarpeen tietojen käyttötarkoituksen kannalta. Periaatetta on noudatettava kaikessa asetuksen soveltamisalaan kuuluvassa henkilötietojen käsittelyssä. Perustuslaki-valiokunnan mukaan tietojen pysyvä säilyttäminen ei ole henkilötietojen suojan mukaista, ellei siihen ole tietojärjestelmän luonteeseen tai tarkoitukseen liittyviä perusteita (ks. PeVL 31/2017 vp, s. 5, PeVL 89/2022 vp, s. 6). Pysyvää säilyttämistä voi

puoltaa esimerkiksi se, että tiedot ovat osin muuttumattomia tai hitaasti muuttuvia eikä niitä päivitetä pelkän ajan kulumisen vuoksi ja niiden pysyvä säilyttäminen on tarpeellista tehtävien hoitamiseksi (PeVL 54/2010 vp). Valiokunta on painottanut erityisesti arkaluonteisten tietojen säilytysajan rajaamista siihen, mikä on välttämätöntä sen tavoitteen saavuttamiseksi, jonka vuoksi tiedot on järjestelmään tallennettu (ks. esim. PeVL 31/2017 vp, s. 5, PeVL 13/2017 vp, s. 6).

Yleisestä tietosuoja-asetuksesta ja perustuslakivaliokunnan lausunnoista johtuen testamenttirekisterin sisältämille tiedoille tulee säätää rajallinen säilytysaika. Tämän vuoksi säilytysaika voisi olla 50 vuotta testamentin tekijän kuolemasta. Ehdotettuun säilytysaikaan liittyy vahva kuolinpesän asioinnin sujuvoittamisen intressi, sillä rekisterissä olevaa testamenttia voidaan tarvita pitkään testamentin tekijän kuolinpesän jakamisen jälkeenkin. Rekisterin sisältämien henkilötietojen verrattain pitkän säilytysajan voidaan arvioida olevan tarpeellista ja välttämätöntä.

Ehdotus: Testamenttirekisterissä olevat tiedot tulee säilyttää 50 vuotta testamentin tekijän kuoleman jälkeen.

5.5.5 Rekisterin julkisuus

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999, myöh. julkisuuslaki) 1 §:n mukaan viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, jollei asiasta säädetä toisin lailla. Lain 5 §:n mukaan viranomaisen asiakirjalla tarkoitetaan viranomaisen hallussa olevaa asiakirjaa, jonka viranomainen tai sen palveluksessa oleva on laatinut taikka joka on toimitettu viranomaiselle asian käsittelyä varten tai muuten sen toimialaan tai tehtäviin kuuluvassa asiassa. Viranomaisen vastaanottamat asiakirjat ovat siten lähtökohtaisesti julkisia. Julkisuuslain 24 §:n 23 kohdan mukaan salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat kuitenkin asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön vuosituloista tai kokonaisvarallisuudesta taikka tuen tai etuuden perusteena olevista tuloista ja varallisuudesta taikka jotka muutoin kuvaavat hänen taloudellista asemaansa. Tämä ei tarkoittane, että kaikki testamentit olisivat lähtökohtaisesti salassa pidettäviä, vaan testamentti on salassapidettävä asiakirja siltä kuin siihen sisältyy henkilön kokonaisvarallisuutta tai taloudellista asemaa kuvaavia tietoja. Mahdollinen salassapitopäätös vaatii siis testamentin sisältöä koskevaa tapauskohtaista harkintaa. Näin on tulkittu myös Maanmittauslaitoksella, jolta saatujen tietojen mukaan testamentti katsotaan kirjaamisasian liiteasiakirjana lähtökohtaisesti julkiseksi asiakirjaksi, jos testamentin sisällöstä ja julkisuuslain 24 §:n 23 kohdasta ei muuta johdu.

Rekisteriviranomainen käsittelee useita henkilötietoja testamentin rekisteröinnin yhteydessä. Osa näistä tiedoista, kuten henkilön osoite ja muut yhteystiedot, eivät lähtökohtaisesti ole arkaluontoisia. Toisaalta kaikki testamentin rekisteröinnin yhteydessä käsiteltävä tieto voidaan katsoa arkaluontoiseksi, sillä testamentti asiakirjana on hyvin henkilökohtainen. On tärkeää, että hakiessaan testamentin rekisteröintiä henkilö voi luottaa siihen, että tiedot rekisteröinnin hakemisesta tai testamentin rekisteröinnistä eivät ole julkisia. Salassapidon tulisi siten koskea sekä rekisteröinnin hakemista että rekisterin sisältöä. On myös tärkeää, että testamentti-rekisterin tietoja ei voitaisi käyttää muuhun kuin henkilölle rekisteröintiä hakiessa kerrottuihin tarkoituksiin. Koska julkisuuslain 24 §:n 23 kohdan salassapitovelvoite koskee vain testamentin sisältöä – ja sitäkin vain poikkeustapauksissa – tulee rekisteriä perustettaessa varmistaa, että myös muu rekisteriä koskeva tieto, eli tieto rekisteröinnistä sekä muut rekisteriin tallennettavat tiedot, säädetään erikseen salassapidettäväksi riippumatta siitä, kuvaavatko ne testamentin tekijän taloudellista asemaa.

Testamenttirekisteriin tallennettavien tietojen salassapidon kestosta olisi säädettävä lailla. Suomessa testamentista ei tule julkinen asiakirja perunkirjoituksen yhteydessä³⁰, sillä perukirja on lähtökohtaisesti salassapidettävä asiakirja. Kaikki kuolinpesän osakkaat saavat jäljennöksen perukirjasta, mutta ulkopuoliset eivät automaattisesti ole oikeutettuja saamaan perukirjan kopiota haltuunsa. Ulkopuolinen voi saada Verohallinnolta jäljennöksen perukirjasta vain, jos hän tarvitsee tietoja omien etujensa, oikeuksiensa tai velvollisuuksiensa hoitamiseksi (verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annettu laki (1346/1999) 13 § 1 mom).

Testamentti voi kuitenkin tulla julkiseksi asiakirjaksi muulla tavoin. Yllä todetusti testamentti voi tulla julkiseksi kirjaamisasian liiteasiakirjana. Lisäksi testamentin tekijä on saattanut hakea testamenttinsa tallettamista käräjäoikeuteen, jolloin testamentti saattaa tulkinnasta riippuen tulla julkiseksi asiakirjaksi. Testamentin tallettaminen on muu hakemusasia, jonka diaaritiedot ovat lähtökohtaisesti julkisia. Näin ollen tieto siitä, että henkilö on tallettanut testamenttinsa (eli testamentti on olemassa), olisi julkinen. Helsingin käräjäoikeudelta saadun arvion mukaan

30 Tämä eroaa Ruotsin ratkaisusta, jossa perukirjasta tulee julkinen asiakirja, kun se perunkirjoituksen jälkeen tallennetaan Skatteverketin ylläpitämään julkiseen rekisteriin.

käräjäoikeuteen tallennettu testamentti ei kuitenkaan ole julkinen asiakirja.³¹ Toisaalta Etelä-Savon käräjäoikeudelta saadun arvion mukaan laista ei suoraan ole löydettävissä salausperustetta käräjäoikeuden hallussa olevan testamentin sisällölle, mistä voidaan käänteisesti päätellä, että ainakin joidenkin käräjäoikeuksien hallussa olevan testamentin kopion sisältö on mahdollisesti julkinen jo sen tekijän eläessä. Testamenttiasiakirjan julkisuutta koskevat tulkinnat vaikuttavat vaihtelevan.

Jos testamenttirekisterin tiedoista tulisi julkisia testamentin tekijän kuoleman jälkeen, se saattaisi vähentää kansalaisten halukkuutta hyödyntää rekisteriä. Rekisterissä olevien tietojen voidaan katsoa olevan hyvin henkilökohtaisia vielä testamentin tekijän kuolemankin jälkeen. Lisäksi rekisteri saattaa sisältää aiemman version testamentista, joka ei ole viimeisin eikä sitä siten anneta tiedoksi edes perillisille perunkirjoituksen yhteydessä. Näistä syistä johtuen olisi perusteltua, että testamenttirekisterin tietojen salassapito jatkuisi testamentin tekijän kuolemankin jälkeen. Ruotsin selvityksessä on ehdotettu, että salassapito jatkuisi 50 vuotta testamentin tekijän kuoleman jälkeen. Sama 50 vuoden aikaraja vastaisi Suomen julkisuuslain 31 §:n 2 momentissa tarkoitettua yksityiselämän suojaamisen salassapitoaikaan koskevaa sääntelyä, ja myös edellä ehdotettua testamenttirekisterin tietojen säilytysaikaan. Vastaavaa aikarajaa ehdotetaan myös kuolinpesän osakasrekisteriin rekisteröitävien henkilöä välittömästi koskevien tietojen salassapidolle.³² Siten lienee perusteltua, että testamenttirekisteriin liittyvät tiedot olisivat salassapidettavia 50 vuotta testamentin tekijän kuoleman jälkeen. Käytännössä ehdotus tarkoittaisi, että rekisterin tiedot tulisi pitää salassa koko niiden säilytysajan.

Ehdotus: Testamenttirekisteriä koskevat tiedot tulee säätää salassapidettaviksi 50 vuotta testamentin tekijän kuoleman jälkeen.

31 Näin siksi, että käräjäoikeuden arvion mukaan testamentti ei ole oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) 3 §:n 1 momentin 5 kohdan mukainen oikeudenkäyntiasiakirja. Tämän taas katsotaan johtuvan siitä, että kyseinen lainkohta viittaa julkisuuslakiin, jonka 1:5.3:n 4 kohdan mukaan ”viranomaisen asiakirjana ei pidetä 5 momentissa säädetyin poikkeuksin asiakirjaa, joka on annettu viranomaiselle yksityisen lukuun suoritettavaa tehtävää varten tai laadittu sen suorittamiseksi”.

32 EOAVH-mietintö 2025, s. 98.

5.5.6 Testamentista ilmoittaminen

Testamenttirekisterin perustamisen keskeisin tavoite on, että entistä useammat testamentit löytyisivät ja ne toteutettaisiin tekijöidensä kuoleman jälkeen. Tämän vuoksi on olennaista, että rekisterinpitäjälle säädettäisiin velvoite ilmoittaa rekisterissä olevasta testamentista testaattorin ennalta nimeämille henkilöille. Rekisterinpitäjäviranomaisella tulisi olla velvoite ilmoittaa testamentin olemassaolosta viivytyksettä³³ väestötietojärjestelmästä saadun henkilön kuolemaa koskevan tiedon saapumisen jälkeen testamentin tekijän nimeämälle henkilölle. Ilmoitus voisi sisältää testamentin kopion sekä paperisen testamentin osalta tiedon siitä, missä testamentin alkuperäiskappaletta säilytetään.

On mahdollista, että testamentin tekijä on ilmoittanut rekisterinpitäjälle, että testamenttia on muutettu jollain tavalla, mutta hän ei ole rekisteröinyt näitä muutoksia. Näissä tilanteissa rekisteriviranomaisella ei ole mahdollisuutta arvioida rekisterissä olevan testamentin pätevyyttä, ja viranomaisen tulisi ilmoittaa nimetyille henkilöille rekisterissä olevasta testamentista tavanomaisen käytännön mukaisesti. Lisäksi syntyy todennäköisesti tilanteita, joissa testamenttia koskevan ilmoituksen saajiksi ennalta nimetyjä henkilöitä koskevat tiedot ovat vajavaiset tai vanhentuneet, eikä rekisteriviranomainen voi lähettää ilmoitusta näille nimetyille henkilöille. Tällöin testamentista ilmoittaminen on käytännössä mahdotonta.

Edesmenneen omaisen asioiden vaivaton hoito -hankkeessa ehdotetaan perustettavan myös kuolinpesän asiointipalvelu, jossa tehtävään valitut henkilöt voivat hoitaa kuolinpesän asioita. Kaikilla kuolinpesän osakkailta olisi pääsy asiointipalvelussa oleviin tietoihin. Jotta testamentti tulisi mahdollisimman suurella todennäköisyydellä toteutetuksi, olisi perusteltua, että testamenttia koskevat tiedot (kopio, paperisen testamentin alkuperäiskappaleen säilytyspaikka) tulisivat automaattisesti näkyville myös kuolinpesän asiointipalveluun.³⁴

Ehdotus: Digi- ja väestötietovirastolla on velvollisuus ilmoittaa rekisterissä olevasta testamentista nimetyille henkilöille testamentin tekijän kuoleman jälkeen. Testamentti tulee automaattisesti näkyviin myös kuolinpesän asiointipalveluun.

33 Ilmoitukselle tulisi kuitenkin asettaa jonkinlainen kohtuullinen viive, jotta välttäisiin tilanteelta, jossa nimetty henkilö saa tiedon testamentin tekijän kuolemasta rekisteriviranomaiselta.

34 Jatkovalmistelussa on pohdittava, kulkisiko tieto asiointipalveluun kuolinpesän osakasrekisterin kautta, rakennettaisiinko linkki suoraan testamenttirekisteristä asiointipalveluun vai kehitettäisiinkö tähän muu mahdollinen tekninen ratkaisu.

5.6 Lakiehdotukset

Testamenttirekisteri olisi uusi Digi- ja väestötietoviraston ylläpitämä julkinen rekisteri. Digi- ja väestötietoviraston ylläpitämistä rekistereistä on säädetty esimerkiksi Digi- ja väestötietoviraston eräistä henkilörekistereistä annetussa laissa (1156/2019), joka sisältää säännökset muun muassa avioehtoasioiden rekisteristä ja holhousasioiden rekisteristä. Yksi mahdollisuus olisi sijoittaa myös testamenttirekisteriä koskeva sääntely tähän lakiin. Tämä voisi olla lainsäädännön selkeyden ja päällekkäisen sääntelyn välttämisen näkökulmasta toimivin ratkaisu. Toinen vaihtoehto olisi luoda testamenttirekisterille kokonaan uusi laki, kuten EOAVH-lainsäädäntöryhmän mietinnössä on kuolinpesän osakasrekisterin osalta ehdotettu.³⁵ Vaihtoehtoja tulee vielä arvioida mahdollisessa jatkovalmistelussa. Testamenttirekisteriä koskevan sääntelyn tulisi sisältää säännökset ainakin rekisterin käyttötarkoituksesta, rekisterinpitäjistä, tietojen ilmoittamisesta rekisteriin, vakuutuksen antamisesta, tietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta sekä rekisteriin liittyvistä maksuista.

Ehdotus: Testamenttirekisteriä koskeva sääntely sisällytetään Digi- ja väestötietoviraston eräistä henkilörekistereistä annettuun lakiin.

35 Ehdotettu kuolinpesän osakasrekisteri on kuitenkin hyvin poikkeuksellinen rekisteri, sillä sen rekisterisisältö ei ole viranomaisen hallussa, vaan sen tietoja täydentävät myös kuolinpesän osakkaat ilman DVV:n valvontaa.

6 Taloudelliset vaikutukset

6.1 Yleistä

Ehdotusten kustannuksia on hyvin vaikea arvioida. Sähköisen testamentin ja testamenttirekisterin perustamisesta aiheutuvat järjestelmäkehityksestä aiheutuvat kertakustannukset ovat arvioitavissa melko tarkkaan, mutta erityisesti jatkuvien kustannusten arviointi on hankalaa. Kustannukset riippuvat siitä, kuinka moni päättää tehdä sähköisen testamentin ja kuinka moni päätyy perinteiseen vaihtoehtoon. Käyttöönottovaiheen jälkeiset juoksevat kustannukset riippuvat siitä, kuinka suuri osa henkilöistä, jotka tekivät perinteisen testamentin tietyssä vuonna, päättävät rekisteröidä testamenttinsa ja kuinka suuri osa rekisteröinneistä tapahtuu sähköisesti ja toisaalta manuaalisesti. Järjestelmäkustannusten lisäksi on huomioitava kansalaisviestintä, koulutusaineistojen luominen, koulutus ja oikeudellinen ohjaus sekä uudet tehtävänkuvat.

Jäljempänä esitetyt kustannusarviot perustuvat Digi- ja väestötietoviraston arvioon, jonka mukaan kaikista vuosittain tehtävistä noin 15 000 testamentista noin 50 % tehdään sähköisinä testamentteina ja 50 % edelleen paperisina. Paperisista testamenteista DVV on arvioinut, että 75 % rekisteröidään ja 25 % säilytetään muulla tavoin. Paperisten testamenttien rekisteröinnistä arvioidaan, että noin 75 % asiakkaista asioi sähköisesti ja loput 25 % asioivat muulla tavoin (käynti- ja posti-asiointi). Sähköisen testamentin käyttöönoton jälkeisinä vuosina uusien ja vanhojen paperisten testamenttien rekisteröinti tulee vähenemään voimakkaasti.

Taloudellisten vaikutusten laskemisessa on jouduttu käyttämään voimakkaita yksinkertaistuksia ja oletuksia, minkä johdosta lopputuloksiin sisältyy runsaasti epävarmuustekijöitä. Tästä huolimatta valmistelussa on katsottu perustelluksi esittää sähköisestä testamentista ja testamenttirekisterin perustamisesta aiheutuvista kustannuksista paras mahdollinen arvio päätöksenteon tueksi.

6.2 Sähköinen testamentti ja sen rekisteröinti

6.2.1 Kertakustannukset

Digi- ja väestötietoviraston alustavan arvion mukaan asiointipalvelun ja sähköisten testamenttien rekisterin kehittämiskustannukset ovat yhteensä noin 2,6 miljoonaa euroa. Koska sähköiset testamentit muodostaisivat samalla automaattisesti testamenttirekisterin, sähköisen testamentin ja sähköisten testamenttien rekisterin kehittämiskustannuksia ei ole eroteltu toisistaan. Arvio sisältää arviomuistiossa sähköiseltä testamentilta edellytetyt vaatimukset, kuten muun muassa vahvan tunnistautumisen, maksamistoiminnon, valtuuksien käytön, metatietojen ja liitteiden lisäyksen, muokkausominaisuudet sekä tarvittavat rajapinnat sisältävän järjestelmän kehityskustannukset. Sähköisten testamenttien osalta arvioon sisältyvät lisäksi sekä testamentin tekijän että todistajien allekirjoituksen liike-toimintalogiikan kehittämisestä ja hallinnoinnista koituvat kustannukset. Lisäksi testamenttirekisterin kehitystyössä tulee tuottaa asiankäsittelyjärjestelmä tietojen hallintaan sekä testamentin tekijän kuoleman jälkeen lähteviä herätteitä koskeva toiminnallisuus.

6.2.2 Jatkuvat kustannukset

Jatkuvan palvelutuotannon kustannukset koostuvat henkilötyöstä ja ostopalveluista. Alustavan arvion mukaan sähköisen testamentin tekemistä ja sähköisten testamenttien rekisteriä varten luotavasta asiointipalvelusta aiheutuu sen perustamisen jälkeen vuosittain yhteensä noin 1 miljoonan euron jatkuvaluontoiset kustannukset, josta ostopalveluiden osuus on 0,7 miljoonaa ja henkilötyön osuus on 0,3 miljoonaa.

Lähtökohtana on, että jatkuvan palvelun tuottamisesta aiheutuvat kustannukset katetaan asiakasmaksuilla valtion maksuperustelaisissa (150/1992) tarkoitetun omakustannusperiaatteen mukaisesti. Sähköisen testamentin tekemisestä ja sen rekisteröinnistä perittävän maksun tulisi silti olla kohtuullinen. Jos sähköisiä testamentteja ja niiden rekisteröintejä tehdään 7 500–10 000 vuosittain, voidaan karkeasti arvioida, että omakustannusperusteen mukainen suoritehinta sähköisen testamentin tekemisestä ja sen rekisteröinnistä nousee jonkin verran yli 100 euron.

6.3 Muiden kuin sähköisten testamenttien rekisteröinti

6.3.1 Kertakustannukset

Digi- ja väestötietoviraston alustavan arvion mukaan, jos sähköisten testamenttien ja niiden rekisteröinnin lisäksi mahdollistettaisiin samalla aiemmin tehtyjen ja uusien paperisten testamenttien rekisteröinti, erillisiä kertaluonteisia kehittämiskustannuksia ei aiheudu, koska rekisterin kehittämiskustannukset sisältyvät edellä kuvattuihin sähköisen testamentin ja niitä koskevan rekisterin kehittämiskustannuksiin.

6.3.2 Jatkuvat kustannukset

Rekisteröintihakemusten käsittelykustannukset koostuisivat yksinomaan asiakaspalvelusta eli henkilötyöstä. Hakemusten käsittelykustannusten osalta Digi- ja väestötietoviraston arvio on yhteensä 0,8 miljoonaa euroa vuosittain, joka jakautuisi puoliksi sähköisesti asioivien ja käyntiasiakkaiden kesken. Asiakaspalvelukustannuksiin sisältyisi esim. neuvonta, maksujen käsittely, testamenttiasiakirjan tarkastaminen, hakemusten täydennysten, muutosten ja peruuttamisten käsittely sekä tietopalvelu testamentintekijän kuoleman jälkeen.

Kuten edellä, myös paperisten testamenttien osalta rekisterin lähtökohtana on, että jatkuvat kustannukset katetaan asiakasmaksuin. Testamentin rekisteröinnistä perittävän maksun tulisi silti olla kohtuullinen. Pelkästään paperisten testamenttien rekisteröinnistä aiheutuva kustannus on alhaisempi kuin sähköisen testamentin tekemisestä ja rekisteröinnistä aiheutuva kustannus, koska paperisten testamenttien käsittelyyn ei liity ostopalveluita. Jos kuitenkin sekä sähköisten testamenttien että paperisten testamenttien rekisteröinti toteutetaan yhtä aikaa, voidaan myös näistä kerättävät asiakasmaksut määrittää tasasuuruksina. Yhdessä toteutettavien palveluiden asiakasmaksu jäänee alle sadan euron. Sähköisen testamentin ja paperisen testamentin rekisteröintipalvelun asiakasmaksu muodostuisi yhdessä toteutettuna sähköistä testamenttia edullisemmaksi ja se jäänee alle sadan euron.

Mahdollisesta eurooppalaisen testamenttirekisterien verkoston (ENRWA) jäsenyydestä aiheutuvat kulut vaihtelevat, mutta verkostolta saatujen tietojen mukaan kertaalleen maksettava liittymismaksu olisi noin 2 000 euroa, ja vuosittain maksettava testamenttirekisterien ja eurooppalaisia perintötodistuksia sisältävien rekisterien verkostojen käyttömaksu vaihtelee 5 000 ja 10 000 euron välillä.

7 Yhteenveto ehdotuksista

Sähköinen testamentti

1. Sähköisen testamentin voi tehdä vain Digi- ja väestötietoviraston ylläpitämässä asiointipalvelussa. Sähköinen testamentti tehdään palvelualustalla osin rakenteisesti.
2. Sähköisen testamentin tulee olla muodossa, jossa se voidaan lukea ruudulta tai tulostaa paperisena.
3. Sähköinen testamentti tulee allekirjoittaa eIDAS-asetuksen mukaisella hyväksytyllä sähköisellä allekirjoituksella. Jos digilompakon käyttöönotto kuitenkin viivästyy, myös muunlaisia sähköisen allekirjoittamisen ratkaisuja (kehittynyt sähköinen allekirjoitus tai muu viranomaisen hyväksymä räätälöity ratkaisu) on pidettävä mahdollisina.
4. Kahden esteettömän todistajan vaatimus tulee ulottaa myös sähköiseen testamenttiin. Myös todistajat allekirjoittavat testamentin sähköisesti. Todistaminen voi tapahtua joko fyysisesti läsnä tai videovälitteisesti etäyhteydellä.
5. Testamentin tekijä voi kutsua todistajat allekirjoittamaan testamentin sähköisesti asiointipalvelussa. Osapuolten tulee vakuuttaa, että todistaminen on toteutettu laissa asetettujen vaatimusten mukaisesti.
6. Sähköisen testamentin voi peruuttaa samoilla tavoilla kuin paperisen testamentin.
7. Testamentin tekijä voi valtuuttaa avustajansa toimimaan puolestaan sähköisen testamentin tekemistä varten rakennettavassa asiointipalvelussa suomi.fi-valtuuksien avulla.
8. Sähköisellä testamentilla voi olla enemmän kuin yksi tekijä.
9. Sähköinen testamentti tallentuisi automaattisesti DVV:n ylläpitämään julkiseen testamenttirekisteriin.
10. Sähköistä testamenttia koskeva sääntely sijoitetaan perintökaareen paperista testamenttia koskevan sääntelyn rinnalle. Lisäksi säädetään uusi laki sähköisen testamentin palvelualustasta.

Testamenttirekisteri

11. Paperisten testamenttien rekisteröinti olisi vapaaehtoista.
12. Digi- ja väestötietoviraston tarjoamassa asiointipalvelussa tehtävät sähköiset testamentit tallennetaan viraston ylläpitämään julkiseen testamenttirekisteriin. Samaan testamenttirekisteriin tulee voida tallentaa myös paperisten testamenttien tietoja ja kopioita.
13. Paperisen testamentin kopion rekisteröinnille tulee säätää oikeusvaikutuksia. Testamenttirekisterissä oleva kopio oletetaan päteväksi, jos testamentin alkuperäiskappaletta ei löydy, eikä testamenttia ole rekisteröinnin jälkeen muutettu tai kumottu.
14. Julkista testamenttirekisteriä ylläpitää Digi- ja väestötietovirasto.
15. Testamentin rekisteröintiä on mahdollista hakea sähköisesti tai paperisessa menettelyssä.
16. Testamenttirekisteriin tallennetaan testamentin kopion lisäksi testamentin tekijän nimi- ja osoitetiedot sekä henkilötunnus, paperisen testamentin alkuperäiskappaleen säilytyspaikka ja tiedot henkilöistä, joille testamentista tulee ilmoittaa testamentin tekijän kuoleman jälkeen.
17. Digi- ja väestötietoviraston tulee tehdä testamentin rekisteröinnistä päätös.
18. Paperisen testamentin tekijä voi valtuuttaa toisen henkilön hakemaan testamenttinsa rekisteröintiä puolestaan.
19. Yhteinen testamentti rekisteröidään kunkin tekijän omana testamenttina.
20. Digi- ja väestötietoviraston tulee rekisteröinnin yhteydessä tarkistaa, että hakemusta ja testamenttia koskevat tietyt muotovaatimukset täyttyvät. Rekisteröinti ei tarkoittaisi, että testamentti on poikkeuksetta pätevä.
21. Testamentin tekijälle tulee olla mahdollista ilmoittaa rekisteriviranomaiselle testamentin muuttamisesta tai peruuttamisesta.
22. Testamenttirekisterissä olevat tiedot tulee säilyttää 50 vuotta testamentin tekijän kuoleman jälkeen.
23. Testamenttirekisteriä koskevat tiedot tulee säätää salassapidettäviksi 50 vuotta testamentin tekijän kuoleman jälkeen.
24. Digi- ja väestötietovirastolla on velvollisuus ilmoittaa rekisterissä olevasta testamentista nimetyille henkilöille testamentin tekijän kuoleman jälkeen. Testamentti tulee automaattisesti näkyviin myös kuolinpesän asiointipalveluun.
25. Testamenttirekisteriä koskeva sääntely sisällytetään Digi- ja väestötietoviraston eräistä henkilörekistereistä annettuun lakiin.

LÄHTEET

- Aarnio, Aulis – Kangas, Urpo, Suomen jäämistöoikeus II. Testamenttioikeus, 5. uudistettu painos. Alma Talent 2015 (Aarnio – Kangas 2015).
- Aarnio, Aulis – Kangas, Urpo, Suomen jäämistöoikeus II. Testamenttioikeus, 4. uudistettu laitos. Alma Talent 2008 (Aarnio – Kangas 2008).
- Anttila, Pirkko, Perintökaaren uudistamistarpeita. Alustava selvitys läheisen kuolemaa ja digitalisaatiota koskevan lainsäädäntöhankkeen esivalmistelua varten, 18.1.2023 (Anttila 2023).
- Kangas, Urpo. Perhevarallisuusosoikeus. Alma Talent 2018 (Kangas 2018).
- Law Commission, Modernising Wills Law. Volume I: Report, 16.5.2025: <https://cloud-platform-e218f50a4812967ba1215eaecede923f.s3.amazonaws.com/uploads/sites/54/2025/05/Wills-Report-Volume-I-Report-Final.pdf>, (katsottu viimeksi 7.1.2026)
- Law Commission, testamenttihankkeen 'Wills' hankesivu <https://lawcom.gov.uk/project/wills/>, katsottu viimeksi 7.1.2026
- Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle kuolinpesän sähköistä asiointia koskevaksi lainsäädännöksi. Edesmenneen omaisen vaivaton hoito -ohjelman lainsäädäntötyöryhmän mietintö 5.12.2025 (EOAVH-mietintö 2025).
- Maistraattien eräät henkilörekisterit ja siviilivihkimispalvelujen kehittäminen. Oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2003:10 (OM 2003).
- Perintökaaren uudistamistarpeet. Oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2004:6 (OM 2004).
- Proposisjonen til Stortinget 107 L (2017-2018). Lov om arv og dødsboskifte (arveloven).
- Rahikka, Hanna, Perheiden monimuotoisuus perintökaaren kannalta. Liite selvitykseen Koulu, Sanna – Sihvonen, Ella – Aarnio, Kiia – Moring Anna, Laki ja perheiden monimuotoisuus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:22 (Rahikka 2023).
- Savolainen Hanna. Sähköinen allekirjoitus ja muotomääräys. Tarkastelussa maakaaren säännös valtakirjasta. Lakimies 1/2022, s. 96–117.
- Skatteverket. Ett frivilligt testamentsregister i offentlig regi. Promemoria 21.2.2022, <https://skatteverket.se/download/18.339cd9fe17d1714c0779528/1708608518667/Promemoria%20Ett%20frivilligt%20testamentsregister%208-1251843%20i%20offentlig%20regi.pdf>, katsottu viimeksi 7.1.2026. (Skatteverket 2022)

- Solita Oy. Tiivistelmä selvityksestä: Markkinatoimijoiden näkemykset testamentti-
rekisteristä 24.3.2025. https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/db01bd73-af0f-4086-b422-d42c44ce63f0/84a8fbac-f61f-498a-900b-be6a3e5a5a85/YHTEENVETO_20260107071532.PDF, katsottu viimeksi 7.1.2026 (Solita Oy 2025).
- Statens offentliga utredningar. Nya regler om arv och testamente – bland annat ett
testamentsregister i offentlig regi och ett stärkt skydd för efterlevande sambor
<https://regeringen.se/contentassets/c716a109da4e4ffb89478f59b443e271/nya-regler-om-arv-och-testamente-.pdf>, katsottu viimeksi 7.1.2026 (SOU 2025:91).
- Sveriges riksdag. Betänkande 2020/21:CU6. Familjerätt (Ruotsin parlamentin
mietintö 2020/21).
- Sveriges riksdag. Betänkande 2018/19:CU7. Familjerätt (Ruotsin parlamentin
mietintö 2018/19).
- Tuomioistuinlaitos. Tuomioistuinten työtilastoja, <https://tuomioistuimet.fi/fi/index/tuomioistuinlaitos/tilastoja.html>, katsottu viimeksi 7.1.2026.

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-0990 (PDF)
ISBN 978-952-400-387-2 (PDF)